

Výchovné poradenství na ISS-COP Valašské Meziříčí

Ing. Eva Černá

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Eva ČERNÁ

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů pro SŠ

Téma práce: Výchovné poradenství na ISS-COP Valašské Meziříčí

Zásady pro vypracování:

Stanovení tématu bakalářské práce.

Vyhledání a prostudování teoretické odborně orientované literatury.

Stanovení cílů práce a příprava metodiky výzkumné části práce.

Realizace pedagogického výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení údajů získaných v pedagogickém výzkumu.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŠEK, M. Pedagogicko-psychologické poradenství. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 1998. ISBN 80-86568-04-0.

KLÍMOVÁ, M. Teorie a praxe výchovného poradenství. Praha: SPN, 1987.

KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.

KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

14. ledna 2010

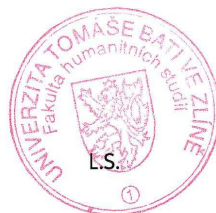
Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 14. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.5.2010

..... Eva Černá

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V bakalářské práci na téma "Výchovné poradenství na ISS-COP Valašské Meziříčí" jsem poukázala na to, jak je působení výchovného poradce ve škole důležité. Výchovné poradenství by mělo být nedílnou součástí vzdělávacího procesu. Cílem mé práce bylo zpracování informací týkajících se výchovného poradenství a popsání problematiky činností výchovného poradce, školního psychologa a metodika prevence. Zaměřila jsem se na příčiny problémového chování žáků, které mohou mít vliv na vznik sociálně patologického chování. V práci je také zmíněna oblast sociálně patologických jevů a způsoby jejich prevence na škole.

Klíčová slova:

výchovný poradce, střední škola, nekázeň, záškoláctví, kariérové poradenství, sociálně patologické jevy, minimální preventivní program, prevence sociálně patologických jevů

ABSTRACT

In my bachelor study called "Educational counselling at ISS-COP Valašské Meziříčí" I pointed out how important is functioning of educational counsellor at school. Educational counselling should be important part of educational process. The aim of my study was to compile information concerning educational counselling and to describe work of educational counsellor, school psychologist and methodist of prevention. I focused on causes of problem's behaviour that could have influence on beginning social-pathological behaviour. There is also mentioned the area of social-pathological phenomena and forms their prevention at school.

Keywords:

educational counsellor, high school, indiscipline, truancy, career counselling, social-pathological phenomena, minimum prevention programme, prevention of social-pathological phenomena

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, PhD. za metodickou pomoc, odborné vedení a vstřícnost.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 HISTORIE VÝCHOVNÉHO PORADENSTVÍ	13
2 LEGISLATIVA SOUVISEJÍCÍ S ČINNOSTÍ VÝCHOVNÉHO PORADCE	17
3 PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADENSTVÍ	19
3.1 SPECIFIKACE PSYCHOLOGICKÉ ČINNOSTI VÝCHOVNÉHO PORADCE.....	19
3.1.1 Činnosti výchovného poradce a školního metodika prevence	20
3.1.1.1 Činnosti výchovného poradce.....	20
3.1.1.2 Činnosti školního metodika prevence.....	22
3.2 PORADENSKÉ DOVEDNOSTI.....	23
4 PORADENSKÝ PROCES	24
5 ZJIŠŤOVÁNÍ POZNATKŮ O ŽÁKOVI	25
5.1 ZDROJE INFORMACÍ O ŽÁKOVI	25
5.2 METODY ZJIŠŤOVÁNÍ INFORMACÍ O ŽÁKOVI A TŘÍDĚ.....	26
6 RODINA A JEJÍ VÝZNAM	28
6.1 VÝCHOVNÉ STYLY.....	29
7 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	31
7.1 PŘÍČINY VZNIKU SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	31
7.2 NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY V CHOVÁNÍ ŽÁKŮ.....	34
7.2.1 Záškoláctví	34
7.2.2 Šikana.....	35
7.3 POSTUP PŘI ŘEŠENÍ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
8 POUŽITÉ METODY A CÍLE VÝZKUMU	40
9 PŘEDSTAVENÍ ŠKOLY ISS-COP VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ	41
9.1 TYPY STUDENTŮ NA ISS-COP VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ	42
10 PŘÍČINY PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ISS-COP	44
10.1 NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ISS-COP	46
10.1.1 Záškoláctví	46
10.1.2 Nekázeň.....	49
10.1.3 Závislosti	50
10.1.4 Šikana.....	52
10.1.5 Ostatní	53
11 PŘÍPADOVÉ STUDIE PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ISS- COP	54

12	PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ISS-COP.....	59
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Dnešní doba klade na jednotlivce velké nároky. Často dochází k narušování rodinných a společenských vazeb a uspěchaný způsob života může také přispět k tomu, že čím dál častěji je vyhledávána odborná pomoc psychologů. Při řešení problémů je vhodné se obrátit právě na osobu kvalifikovanou s dostatečnými zkušenostmi. Zvláště ve velmi složitém období dospívání je nutné, aby mladistvý převzal životní hodnoty, zdravý životní styl, zdravý postoj k sobě samému a okolí. V poslední době velký rozvoj zaznamenává oblast výchovného poradenství na základních a středních školách. Pověřený pracovník ve funkci školního metodika prevence, výchovného poradce či školního psychologa se snaží provádět nejen pedagogicko-psychologické poradenství, ale mimo jiné se věnuje velmi důležité oblasti a to prevenci sociálně patologických jevů. Díky výraznému rozvoji technologií, ale i obrovskému množství informací, je třeba žáky informovat o škodlivosti drogové či jiné závislosti, asociálním jednání – poruchy chování, šikaně a v neposlední řadě také o kyberšikaně, která v dobách dávno minulých nebyla.

Výchovné poradenství jako téma bakalářské práce jsem si zvolila, protože jsem ve školství zaměstnána, tato oblast mě zajímá a v budoucnu bych se jí chtěla věnovat. Vidím, jak je důležité se žáky pracovat a snažit se nejen o dobré studijní výsledky ale také o předání zdravých postojů ke společnosti a sobě samému.

Teoretická část práce je věnována pedagogicko-psychologickému poradenství, jeho historickému vývoji a legislativě, která souvisí s pedagogicko-psychologickou činností. Cílem práce bylo vystihnout specifické činnosti výchovného poradce, jeho poradenské dovednosti a jak probíhá poradenský proces. Důležitou částí práce výchovného poradce je také získání informací o žákovi a jeho problémech. Zdroje informací a metody zjišťování jsou popsány v páté kapitole. V následující kapitole jsem se věnovala rodině a jejímu významu při výchově dítěte, protože mnohé problémové chování mládeže má svůj počátek právě v dysfunkčních rodinách. V poslední kapitole jsem se zaměřila na sociálně patologické jevy a problémové chování mládeže.

Praktická část je zaměřena na problémové chování žáků na Integrované škole – Centru odborné přípravy a Jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí (dále ISS-COP Valašské Meziříčí) a na způsob provádění prevence sociálně patologických jevů na této škole.

Cílem mé práce je vyhledání a zpracování teoretické odborně orientované literatury a popsání práce výchovného poradce, metodika prevence a školního psychologa. Zaměřím se také na problémové chování žáků a jaké kroky lze provádět k prevenci sociálně patologických jevů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE VÝCHOVNÉHO PORADENSTVÍ

Kohoutek (1999) uvádí, že praktické počátky pedagogicko-psychologického poradenství jsou spojeny s rokem 1884 v Anglii. Francis Galton využíval psychologii jako vědy v praxi a jeho cílem bylo díky studiu a poznání osobnosti dítěte poskytovat rady při výchově v rodině a ve škole. Díky němu vznikla v Londýně první psychologická výchovná poradna a následně v roce 1928 Child guidance clinic, dětská poradenská klinika. Galton ovlivnil J. M. Cattella, který dal v roce 1986 podnět L. Witmerovi k otevření první poradenské kliniky v USA na Pensylvánské univerzitě. Witmer se zabýval možnostmi nápravy poruch pravopisu.

Výše uvedený autor v následujícím textu dále uvádí, že se v této době rovněž vedle vývoje pedagogicko-psychologického poradenství začalo rozvíjet poradenství pro volbu povolání a v roce 1908 vznikla v Bostonu první specializovaná poradna pro volbu povolání, o jejíž založení se zasloužil Frank Parsons. Dále v roce 1909 byla zřízena první vysokoškolská psychotechnická poradna na Harvardské univerzitě. U nás vznikla první česká poradna pro volbu povolání 15. 11. 1919 a v roce 1920 bylo založeno v Praze Ústředí poraden pro volbu povolání. V roce 1921 byl v Praze založen Psychotechnický ústav Masarykovy akademie práce, který se zabýval otázkami fyziologie a psychologie práce v průmyslu. Tento ústav se později osamostatnil a jako Ústřední psychotechnický ústav se věnoval otázkám volby povolání dospělých osob. Nejčastěji vznikaly poradny pro volbu povolání při úřadech pro péči o mládež, dále byly zřizovány i speciální poradny, například studentské, vojenské a jiné.

O rozšíření poradenství se velmi zasloužil Vilém Chmelař. Organizoval poradny od roku 1931, vedl zemskou poradnu pro volbu povolání a vybudoval celkem sedmdesát poraden. Jaroslav Koch (1910-1979) v Čechách a Vilém Chmelař (1892 – 1989) na Moravě se specializovali na učňovské poradenství. Zjišťovali především psychický a fyzický stav uchazečů a také schopnosti pro zvolené povolání. Nevěnovali velkou pozornost předcházejícímu duševnímu a tělesnému vývoji a sociálním podmínkám, při kterých k vývoji uchazečů docházelo.

Československé poradny pro volbu povolání byly organizačně nezávislé na školském systému, plnily pouze ekonomicko-informativní a poradenský účel.

Podle V. Chmelaře byly československé poradny až v 94% úspěšné v předvídání toho, jak se uchazeč o povolání osvědčí v praxi (zatímco při posuzování tzv. zdravým rozumem bez využívání psychodiagnostických zkoušek bylo dosaženo úspěchu jen v 35%).

V roce 1937 byla v Olomouci na zemském pracovním sjezdu psychologů – poradců pro volbu povolání přijata rezoluce, ve které bylo uvedeno, aby návštěva poraden pro volbu povolání byla povinná pro všechny žáky, kteří opouštějí školu. Mělo být prováděno včasné hlášení volných učňovských míst, sociální podpory měly umožnit rychlé zařazení do povolání u sociálně slabších, což by řešilo nezaměstnanost mladých. Tento cíl byl realizován až do roku 1941. Určitým nedostatkem v práci těchto poraden byla skutečnost, že docházelo k diagnostikování psychiky a rozhodování o člověku na základě jednorázového nebo krátkodobého vyšetření.

V 50. letech 20. století bylo poradenství pro volbu povolání nesprávně považováno za instituci, která brání rozvoji ekonomiky. Psychologické poradenství bylo kritizováno, že vzniká ve společnosti, ve které nebudou výchovné problémy, problémy s kriminalitou dětí a mládeže, s volbou povolání a studia. Po roce 1948 se poradenstvím pro volbu povolání zabývaly pouze školy, poradenství nebylo komplexní, přednost měl nábor a administrativa.

Lze konstatovat, že vývoj poraden pro volbu povolání byl u nás přerušeno od 2. světové války až do roku 1957, kdy začaly vznikat dětské psychologické poradny a kliniky v Bratislavě (1957), Brně (1958) a Košicích (1959). První česká poválečná psychologická poradna byla založena v Brně roku 1958, která se již od svého vzniku zabývala dětmi, mládeží (i vysokoškolskou mládeží) a dospělými. Kromě psychologického poradenství a poradenství k volbě povolání se věnovala i pedagogické činnosti (odborné přednášky pro výchovné poradce, rodiče, učitele, vychovatele) a zpracovala také etický kodex poradce.

Od roku 1959 se ministerstva školství a kultury ČSR zabývala přípravou mládeže pro volbu povolání a dospěla k závěru, že ve školách by měl být pracovník, jenž se bude věnovat výchovnému poradenství k volbě povolání, tj. výchovný poradce. V roce 1961 byla zřízena ministerstvem školství ústřední komise pro výchovné poradenství. Předmětem zájmu této komise byla i výchova talentovaných žáků, zaostávajících žáků a mládeže s výchovnými problémy.

Na počátku 60. let začala být budována soustava výchovného poradenství na ZDŠ (1962) a na středních školách (1963). V roce 1962 byla ministerstvem školství a kultury vydána

Směrnice k vybudování soustavy výchovného poradenství na základních školách č.j. 1868/62-I/2 ze dne 6. 1. 1962. Touto směrnicí se zřizovala na základních devítiletých školách funkce výchovného poradce. O rok později byla ministerstvem školství a kultury vydána Směrnice o výchově k volbě povolání na středních vzdělávacích a středních odborných školách č.j. 1874/63-II/5 ze dne 20. 5. 1963.

Gajdošová a Herényiová (2006) uvádějí, že školní psychologie jako samostatná teoreticko-aplikovaná psychologická disciplína začala být formována díky úsilí J. Hvozdíka a dalších psychologů – L. Ďuriče, O. Blaškoviče, M. Jurči na Slovensku od roku 1970. Předmětem této profesní disciplíny je náplň práce psychologa ve škole, jmenovaní autoři vypracovali koncepci práce školního psychologa. Do roku 1975 se navrhovaná náplň práce ověřovala na vybraných základních a středních školách a potvrdila se efektivnost zavedených poradenských služeb prostřednictvím činnosti školního psychologa. Podle Hvozdíka (In Gajdošová a Herényiová, 2006) působnost školního psychologa je v řešení psychodidaktických problémů, otázek psychohygieny ve školní práci, v oblasti psychodiagnostiky, psychoterapie a v oblasti preventivní a výzkumné činnosti.

Vzhledem ke složitým společenským a politickým poměrům se v letech 1975-1990 přestalo oficiálně hovořit o funkci školního psychologa. Rozmach školní psychologie byl zaznamenán až od roku 1990. V 90. letech 20. století došlo k posunu v poradenské činnosti – z oblasti diagnostiky problémových jedinců do oblasti prevence a rozvíjení psychiky dětí.

V roce 1990 byla založena Asociace školní psychologie, což velmi přispělo k rozvoji této oblasti. První koncepce práce školního psychologa byla vypracována v únoru 1990 pracovníky katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Tato navržená koncepce se stala podkladem k přípravě důležitých legislativních materiálů. Zákon Národní rady SR č. 279/1993 Sb., o školních zařízeních již obsahoval paragraf „školní psycholog“. Díky tomuto zákonu bylo možné přijmout do trvalého pracovního poměru školní psychology.

Kohoutek (1999) uvádí, že v roce 1994 byl MŠMT zřízen Institut pedagogicko-psychologického poradenství České republiky, který zajišťoval koordinaci poradenského systému, další vzdělávání poradenských pracovníků a také přenos odborných a metodických informací z pedagogicko-psychologického poradenství. Od 1. 4. 1998 byly

podle metodického listu MŠMT č. j. 13 409/98-24 poskytovány poradenské služby na školách a školských zařízeních.

Na přelomu 20. a 21. století došlo ve společnosti k řadě změn, které se odrazily i ve školách a přinesly tak novou náplň pracovníkům pedagogicko-psychologického poradenství.

2 LEGISLATIVA SOUVISEJÍCÍ S ČINNOSTÍ VÝCHOVNÉHO PORADCE

Poskytování pedagogicko-psychologického poradenství je činnost velmi náročná a je nutné, aby s informacemi, které výchovný poradce, psycholog nebo metodik prevence získal, pracoval velmi opatrně a citlivě. Aby nedocházelo k neoprávněnému rozšiřování citlivých informací a aby řešení jednotlivých problémů bylo podle stejných pravidel, musí se poskytování poradenství řídit podle platné legislativy. Níže je uvedena platná legislativa pro oblast prevence sociálně patologických jevů (Přehled vybraných platných předpisů, (2008) [online]; Minimální preventivní program, školní rok 2009/2010 (ISŠ-COP Valašské Meziříčí):

ZÁKONY

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

VYHLÁŠKY

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

DALŠÍ PŘEDPISY

Metodický pokyn k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č. j. 14 423/99-22 (Věstník MŠMT sešit 5/1999)

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, č. j. 10 194/2002-14 (Věstník MŠMT sešit 3/2002)

Metodický pokyn k postupu školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy při opatřeních zásadní důležitosti, č. j. 32 608/02-24 (Věstník MŠMT sešit 4/2003)

Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT, č. j. 37 014/2005 (Věstník MŠMT sešit 2/2006)

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 20 006/2007-51 (Věstník MŠMT sešit 11/2007)

Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6 (Věstník MŠMT sešit 1/2009)

Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č. j. 25 884/2003-24 (Věstník MŠMT sešit 11/2003)

Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu, č. j. 11 691/2004-24 (Věstník MŠMT sešit 6/2004)

3 PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADENSTVÍ

Podle Lazarové (2008) je cílem pedagogicko-psychologického poradenství profesionálním způsobem pomáhat dětem s řešením problémů v oblasti učení, vztahů s rodiči, učiteli, sourozenci, kamarády, volbou povolání, popřípadě i osobních problémů. Jde především o podporu rozvoje dítěte a poskytnutí opory a pomoci, nabídnutí alternativ či užitečných rad. Je třeba zmínit, že pro profesionální pedagogicko-psychologické poradenství je velmi důležitá odborná způsobilost poradce v oboru. Výchovní poradci musí být velmi dobře orientováni ve způsobech vedení poradenské intervence, v diagnostických – pedagogických a psychologických metodách a samozřejmě by měli respektovat při své práci etické zásady a principy. Jedná se zejména o zachovávání diskrétní mlčenlivosti o osobních sděleních klienta, psycholog musí jednat odpovědně, jejich vztah by měl být založen na důvěře a jisté závislosti klienta. Psychologický poradce musí dodržovat Etický kodex Českomoravské psychologické společnosti z roku 1999.

Poradenství má přispět k pozitivnímu sebehodnocení, uvědomování si vlastních možností, formování schopností a osobnosti, nacházení zdravého životního stylu a osobních hodnot.

3.1 Specifikace psychologické činnosti výchovného poradce

Poskytování poradenských služeb je zabezpečováno na školách výchovným poradcem, školním psychologem nebo metodikem prevence sociálně patologických jevů. Činnosti výchovného poradce na školách musí být v souladu s Vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ze dne 17. 2. 2005 [online], ale také musí vycházet ze stanovených cílů výchovně-vzdělávacího procesu školy.

Výchovný poradce je pedagogický pracovník, který kromě výchovně-vzdělávací činnosti poskytuje i poradenské služby žákům, jejich rodičům a kolegům. Pro tuto činnost musí mít odborné vzdělání, ale také by měl mít určité osobnostní předpoklady, psychologické a speciálně pedagogické dovednosti.

Jeho náplní práce je kromě konzultační činnosti také zpracovávání různých metodických materiálů, zajišťování kontaktů, besed a spolupráce s poradenskými zařízeními a kolegy. Výchovný poradce poskytuje své služby většinou na škole, na které učí, tudíž přichází každodenně do kontaktu se žáky. Právě proto je schopen předpokládat oblasti rizikového

chování a také zná prostředí školy. Velkou výhodou je, že je schopen jednat bezodkladně, a proto může odchytil mnoho problémů již v počátku.

Působení školního psychologa je na školách velmi cenné, protože může přispívat k vytváření vhodného sociálního prostředí, ke zlepšování mezilidských vztahů ve školách, a tím také k zajištění nestresujícího školního prostředí, což je důležité pro dobrou pracovní výkonnost žáků i pedagogů.

Hlavní činnosti výchovného poradenství na škole podle Plánu práce výchovného poradce (ISŠ-COP Valašské Meziříčí) jsou:

1. poradenské
2. odborně metodické, informační
3. diagnostické
4. koordinační

3.1.1 Činnosti výchovného poradce a školního metodika prevence

Na základě studia odborné literatury je níže rozvržena struktura poradenské, metodické a informační činnosti výchovného poradce a školního metodika prevence. Hlavními zdroji pro získání těchto informací byla Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ze dne 17. 2. 2005 [online] a také Plán práce výchovného poradce (ISŠ-COP Valašské Meziříčí). V následujících pojednání kapitoly jsou blíže specifikovány vybrané oblasti činností.

3.1.1.1 Činnosti výchovného poradce

Poradenská činnost:

- poskytuje kariérové poradenství, které zahrnuje vzdělávací, informační a poradenské služby při volbě povolání a dalšího profesního uplatnění na trhu práce. Tato činnost je velmi důležitá na základních školách, ale nelze ji opomenout ani na středních školách. Především na gymnáziích, kde se předpokládá, že studenti budou dále ve svém vzdělávání pokračovat. Kariérové poradenství plní svou úlohu také na odborných školách a učilištích, kde někteří žáci mají zájem pokračovat ve vzdělávání na navazujícím maturitním studiu nebo na vyšší odborné škole.

- předá odborné informace o kariérovém poradenství pedagogickým pracovníkům
- pečuje o vzdělání nadaných, talentovaných žáků a ve spolupráci s učiteli připravuje speciální postupy a programy ve výchově a vzdělávání
- pečuje o žáky se špatným prospěchem
- odborně pomáhá při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků se sociálním znevýhodněním a žáků se zdravotním postižením
- pracuje se žáky, kteří mají sociálně vztahové a podobné problémy, což negativně ovlivňuje jejich vzdělávání
- spolupracuje se středisky výchovné péče, ve kterých jsou žáci umístěni
- spolupracuje s rodiči při řešení výchovných problémů
- zlepšuje komunikaci s rodiči a žáky ve vztahu se školou a tím zlepšuje vztahy mezi učiteli a žáky

Metodické a informační činnosti

Výchovný poradce poskytuje informace žákům, zákonným zástupcům a také pedagogickým pracovníkům:

- metodicky pomáhá pedagogickým pracovníkům řešit problémy v sociální atmosféře třídy a v mezilidských vztazích ve třídních skupinách
- metodicky pomáhá učitelům s integrací žáků, individuálními vzdělávacími plány, prací s nadanými žáky
- metodicky pomáhá s péčí o žáky, kteří vyžadují zvláštní pozornost - jde o problémy delikvence a kriminality žáků, záškoláctví, šikanování, týrání dětí rodiči, těhotenství mladistvých. Péče je také věnována žákům s poruchami učení, s psychickými problémy, žákům žijícím mimo rodinu v institucích pro mládež nebo těm, kteří se nacházejí ve složité životní situaci.
- zprostředkovává nové metody pedagogické diagnostiky
- předává odborné informace týkající se kariérového poradenství pedagogům
- poskytuje informace o činnosti školy, poradenských zařízeních v regionu, jejich zaměřeních a službách, které mohou být v těchto zařízeních poskytnuty žákům i jejich zákonným zástupcům
- dokládá rozsah a obsah činnosti výchovného poradce, navržená a realizovaná opatření

3.1.1.2 Činnosti školního metodika prevence

Metodické a koordinační činnosti:

- připravuje preventivní program školy a kontroluje jeho realizaci
- provádí prevenci školní neúspěšnosti, poznávání žáků neprospívajících a žáků učících se pod své možnosti
- zajišťuje prevenci sociálně patologických jevů (šikany, jiných forem agresivního jednání, zneužívání návykových látek, záškoláctví, rizikových projevů sebepoškozování, kriminálního chování a dalších problémů)
- metodicky vede pedagogické pracovníky v oblasti prevence sociálně patologických jevů a koordinuje jejich vzdělávání
- kontaktuje odborné pracoviště, spolupracuje s ním v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů
- dokládá rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření

Informační činnosti

- předává informace týkající se problematiky sociálně patologických jevů, nabídek programů, projektů a forem primární prevence pedagogickým pracovníkům
- prezentuje výsledky preventivní práce školy a zkušeností
- vede databázi spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny, centra krizové intervence, orgány sociální péče, Policie ČR, zdravotnická zařízení a jiné)

Poradenské činnosti

- vyhledává žáky s problémovým chováním a projevy sociálně patologického chování, poskytuje žákům i jejich zákonným zástupcům poradenské služby
- spolupracuje s třídními učiteli v oblasti prevence sociálně patologických jevů
- připravuje podmínky pro integraci žáků se specifickými poruchami chování

3.2 Poradenské dovednosti

Při poskytování poradenských služeb je velmi důležité jaký vztah je mezi žákem a výchovným poradcem nebo třídním učitelem. Základní poradenské dovednosti by měl mít i třídní učitel, protože často je to právě ten, kdo jako první odhalí, že něco není v pořádku. Žák by měl výchovnému poradci nebo třídnímu učiteli důvěřovat a ti by měli být schopni empatického a zúčastněného pochopení žákova problému. Kromě poradenských dovedností, které by si měl osvojit každý pedagog, lze atmosféru při rozhovoru zlepšit také příjemným hlasem a nikým nerušeným klidným prostředím.

McLaughlin (In Kyriacou, 2003) a Drapela (1998) uvádějí následující klíčové poradenské dovednosti:

- schopnost účastně a aktivně naslouchat a přijímat klientovy neverbální signály
- schopnost parafrázovat, sumarizovat a reflektovat
- schopnost vyjádřit zúčastněné porozumění, nekritický, upřímný zájem
- dovednost klást otázky
- schopnost povzbudit
- schopnost sdílet pocity a zkušenosti
- schopnost pomoci se stanovením cílů
- schopnost usnadnit řešení problému a provést patřičné kroky

4 PORADENSKÝ PROCES

Jak uvádí Lazarová (2008) výchovný poradce musí nejen dobře znát poradenské teorie a metody, měl by rovněž působit důvěryhodně, sympaticky a v neposlední řadě jsou velké nároky kladeny na jeho tvořivost a invenci. Problémy klientů, tedy žáků, jsou často podobné avšak je nutné mít na paměti, že jejich řešení je mnohdy neopakovatelné. Ke každému je třeba přistupovat individuálně a smysluplně tvořit konstruktivní otázky, které vedou žáka k přemýšlení a řešení jeho problému.

Poradenskou aktivitu lze také podle Kyriacoua (2005) strukturovat následovně:

1. fáze: **naslouchání** – všeobecně má člověk tendenci vnímat obsah řečeného a dopředu přemýšlí jakou otázku zformuluje. Je však nutné svou pozornost upnout na žákovo sdělení a získat jasný obraz představ, pocitů a potřeb žáka. Neměli bychom zapomínat na to, že v této fázi bychom měli nechat hovořit hlavně žáka.
2. fáze: **získání informací** – může se stát, že žák záměrně nebo nechtěně předá pouze část informací, proto je třeba při konzultacích s dalšími zúčastněnými (ostatními učiteli, rodiči) zjistit nové informace. Je důležité se vyvarovat unáhlených názorů, vyšetřování musí být prováděno s klidem a rozvahou.
3. fáze: **další postup** – žák by měl s navrženým postupem souhlasit a rozumět mu.

5 ZJIŠŤOVÁNÍ POZNATKŮ O ŽÁKOVĚ

Jednou ze základních dovedností pedagogického pracovníka by měla být schopnost rozpoznat a charakterizovat osobnost žáka. K takovému posouzení má vhodné podmínky, protože má možnost delšího kontaktu s žákem, může využít vhodné situace ke zjišťování skutečností, pozoruje žáka při různých činnostech, vyhodnocuje jeho reakce a chování.

5.1 Zdroje informací o žákovi

Výchovný poradce musí získat takové informace o osobnosti žáka, které vysvětlují jeho chování. Jak uvádí Slezák (2006), potřebuje znát následující fakta:

- jaké dítě je – jeho způsoby chování, školní výkony, poruchy chování, schopnosti a potíže
- čeho chce v životě dosáhnout – o co usiluje, jaké jsou jeho hodnoty, motivy
- jak realizuje své cíle – dynamika činností, emoce, vůle, prostředky realizace
- co zvládne – schopnosti
- proč je takové, jaké je – podmínky jeho vývoje, aktuální životní okolnosti a jejich zvládání
- jaké jsou osobnostní vlastnosti
- co na něj nejvíce působí – jaké vyučovací a výchovné prostředky
- pravděpodobnost směru vývoje – prognóza

Podle Slezáka (2006) je nutné získané informace správně vyhodnotit a provést charakterizaci jedince, která může být provedena:

- analyticky – dochází k vystižení co nejvíce vlastností žáka
- synteticky – dochází k vystižení struktury osobnosti jako celku
- beletristicky – velkou roli hraje intuice a nadání pedagogického pracovníka

„Při správné charakterizaci vycházíme z vnějšího obrazu přes vyhledávání ústředního problému a motivů až k příčinám chování“ (Slezák, 2006, s.14).

Fáze charakterizace:

- **fáze poznávání** – jedná se o získání poznatků, jejich srovnání, uspořádání, zobecnění a vyvození nových poznatků nebo kombinace stávajících
- **fáze hodnocení** – dochází ke srovnání zjištěných poznatků s normami (společenskou, didaktickou, psychologickou, a jinými), hodnocení životní situace a okolností, které ovlivňují jedince. V této fázi se také mohou do hodnocení promítnout i subjektivní faktory výchovného poradce, mezi které je třeba zahrnout typ osobnosti, předsudky, stereotypy v hodnocení, sympatie k hodnocenému, přísnost či mírnost v hodnocení.
- **stanovení prognózy** – v této fázi dochází k předvídání dalšího vývoje a určení vhodných způsobů působení na osobnost
- **vlastní charakteristika** – uspořádání poznatků o žákovi, které mají správně vystihovat vztahy a souvislosti jeho jednotlivých stránek osobnosti.

5.2 Metody zjišťování informací o žákovi a třídě

Pro kvalitní posouzení osobnosti žáka je velmi důležitý způsob, kterým výchovný poradce získá informace o žákovi a sociálním klimatu třídy. Z formálního hlediska lze rozlišit metody výzkumné a diagnostické, které při své práci používá nejčastěji. V následujícím textu jsou pospány nejfrekventovanější psychodiagnostické metody. (Gajdošová, Herényiová, 2006; Slezák, 2006; Kašpárková, 2009). Mezi diagnostické metody řadíme:

- **testové** - nevýhodou testových metod je to, že jsou schopny určit stav zkoumané složky žáka, ale nemůžou vypovídat o příčině tohoto stavu.
 - o **objektivní** – kvalita a úroveň pozorované reakce je nezávislá na subjektivním přístupu zkoumané osoby. Zde jsou zahrnuty výkonové testy (testy inteligence, SCIO), zkoušky osobnosti a posuzovací stupnice.
 - o **subjektivní** – jedná o sebepozorování zkoumané osoby a může dojít ke snaze některá fakta o sobě zatajovat nebo předstírat. Mezi tyto metody řadíme dotazníky a inventáře.
 - o **projektivní** - u této metody se jedná o reakce na neurčité nebo víceznačné podněty. Tyto reakce odpovídají problémům, způsobům vnímání a myšlení, postojům a kvalitám vztahů k světu. Projektivní metody jsou z hlediska

interpretace nejnáročnější. Můžeme zde zařadit kresbu rodiny, třídy, ale i metodu nedokončené věty, asociace a jiné.

- **klinické**

- pozorování – tato metoda spočívá v záměrném a plánovitém sledování chování žáka. Pozorovací metodiku lze rozlišit jako pozorování volné – náhodné (nepodléhající žádným pravidlům, pozorujeme pouze určitou situaci) nebo pozorování zaměřené (pozorování podle předem stanoveného programu). Můžeme hovořit o pozorování krátkodobém nebo dlouhodobém, podle počtu pozorovaných osob o individuálním nebo skupinovém. Tuto metodu lze využívat i s jinými metodami – například pozorujeme chování žáka při rozhovoru.
- explorační metody – rozhovor, beseda, volné písemné projevy, anketa, kolektivní hodnocení
- experiment
- sociometrie
- anamnéza – informace jsou získávány anamnestickým rozhovorem nebo prostřednictvím anamnestických dotazníků. Můžeme rozlišovat anamnézu osobní, rodinnou a školní.

Cílem **osobní anamnézy** je zjistit, jaké významné okolnosti v minulosti ovlivnily vývoj osobnosti a současný stav žáka. Lze získávat informace pomocí subjektivní anamnézy, kdy o své historii mluví zkoumaný žák, nebo objektivní anamnézy, při které nás o vývoji jedince informují jiné osoby – kamarádi, učitelé nebo rodiče.

Rodinná anamnéza přináší informace o výchovných metodách v rodině, vlivu členů rodiny na vývoj žáka.

Školní anamnéza zahrnuje hodnocení učitelů a všech, kteří přišli s žákem do kontaktu.

6 RODINA A JEJÍ VÝZNAM

Rodina má významnou a nezastupitelnou roli ve výchově, rozvoji osobnosti a chování žáka. Žáci s problémovým chováním ve velké míře pocházejí právě z rodin, ve kterých je uplatňován direktivní styl výchovy, jsou svědky násilí, agresivity, alkoholismu, kriminality rodičů nebo týrání. Psychika dítěte je velmi zatížena i narušenou strukturou rodiny, ve které většinou chybí otec, což může opět působit nepříznivě pro rozvoj osobnosti dítěte. Je potřeba však zmínit, že žáci s výchovnými problémy mohou pocházet také z rodin úplných, ve kterých je velká orientace rodičů na kariéru a angažovanost v pracovní činnosti, což může být na úkor výchovy v rodině.

Nešpor a Csémy (1997) tvrdí, že dobře vychovávají ti rodiče, kteří dítě přijímají, očekávají od něj zralé chování, poskytují mu jasná měřítká a zároveň prosazují v rodině pravidla. Dokáží vyslechnout názor dítěte a vyjádřit svůj vlastní. Povzbuzují děti k nezávislosti a otevřené komunikaci. Děti, které vyrůstají v takovémto prostředí jsou nezávislé, dokáží se přiměřeně prosadit, jsou zodpovědné, sebevědomé a dokáží ovládnout svůj hněv i agresi. Naopak v rodinách, ve kterých se příliš nediskutuje (dítě nemá prostor k tomu, aby vyjádřilo svůj názor) a kde jsou časté fyzické tresty, vyrůstají děti uzavřené, které se bojí projevit svou iniciativu, jsou agresivní nebo se vůbec nedokáží prosadit. Takovéto děti jsou více ohroženy alkoholem a drogami.

Špatná rodinná péče má vliv na záškoláctví dětí a může způsobit i jiné problémové chování žáků. Vzdělání dětí je někdy rodiči podceňováno a je jim jedno, že dítě do školy nechodí. Velké množství dětí z dysfunkčních rodin má ve škole problémy s kázní, neprospěchem a vlivem nesprávného typu výchovy se mohou stát agresorem nebo naopak obětí šikany.

Vágnerová (2008) uvádí, že rodina má výlučné postavení i v období dospívání, i když postupně dochází ke změně vzájemných vztahů mezi jejími členy. Dospívající odmítají, aby s nimi rodiče manipulovali a chtějí o sobě rozhodovat sami. Dochází k proměně citové vazby k rodičům a jejich vztah se stává zralějším a vyrovnanějším.

Podle Vágnerové (2009) má rodina dávat dítěti pocit jistoty, že je na světě důležité, že ho někdo miluje i přes jeho chyby. Pro zdravý rozvoj je třeba, aby byla v rodině naplňována potřeba mít domov, potřeba péče, ochrany (pocit bezpečí a životní jistoty) a podpory, která motivuje k dalšímu úsilí a rozvoji a také by měla být samozřejmá jednotná výchova obou rodičů.

6.1 Výchovné styly

Rodiče přistupují k výchově dětí různými způsoby a mnohdy řeší jaký výchovný styl zvolit, aby bylo dítě vychováno co nejlépe. Vágnerová (2009) uvádí následující výchovné přístupy k dítěti:

Autoritářský výchovný styl - ve výchově je používáno velké množství zákazů, příkazů, je vyžadována naprostá poslušnost a odmítání samostatnosti dítěte v názorech i činech. Dítě, které je vychováno tímto nevhodným výchovným stylem, se v případě šikany může vyskytovat ve všech pozicích:

- jako oběť (nedovolí si vyjádřit svůj názor vůči silnějším)
- jako agresor (vůči dospělým si nedovolí být agresivní, útočí však na slabší osoby)
- jako přihlížející (není schopno projevit nesouhlas a tím se stává pouze divákem)

Liberální výchovný styl - výchova bez hranic. V případě tohoto stylu výchovy je dítěti poskytována naprostá svoboda bez jakýchkoliv omezení, dítěti nejsou dány hranice a může si dělat co chce. Takovéto dítě se však necítí být milováno a neumí nastavit limity svého chování. Může se tedy stát jak obětí šikany, tak i agresorem.

Demokratický styl výchovy - dítěti vzhledem k jeho vyspělosti je dáno určité množství svobody, má možnost samostatně rozhodovat, projevovat své názory a přání. Takovéto dítě je vychováno ke svobodě a zodpovědnosti.

Při výchově je nutné dávat dítěti najevo, že je rodič s ním spokojen, že má z něj radost, a že jej podporuje v jeho zálibách. Důležité je, aby si získal důvěru dítěte, povzbuzoval jej a byl citlivý k jeho potřebám a názorům. Samozřejmostí je při výchově dopřát dítěti pocit bezpečí, lásky a ochrany, díky čemuž získá zdravé sebevědomí a sebehodnocení. Zároveň musí mít dítě jasně stanovená pravidla a důsledky jejich porušení.

Optimální styl výchovy podle Štúra (1976) formuloval Řezáč (1998) (In Kašpárková, 2009) takto:

- úcta k dítěti a pochopení toho, že dítě je samostatná bytost, vyhýbat se manipulativním technikám
- výchovu přizpůsobit dítěti a ne naopak
- znalost cílů výchovy, ze kterých vyplývá způsob výchovy
- podpora pozitivních projevů a stránek dítěte, ne negativní sankce
- výchova dítěte je sebevýchova rodičů, rodiče by měli mít z výchovy radost
- výchova probíhá ve spolupráci s dítětem
- pedagogická sebedůvěra rodičů
- milovat děti, ale nerozmazlovat je

7 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Sociálně patologický jev (SPJ) je podle Pokorného, Telcové a Tomka (2003) takové chování, které je charakteristické nezdravým životním stylem, nedodržováním či porušováním sociálních norem, zákonů a předpisů a jednáním, které vede k poškozování zdraví jedince a prostředí, ve kterém žije.

Pokorný, Telcová a Tomko (2003) uvádějí formy ovlivňování sociálně patologických jevů společnosti:

- **represe** – zabývá se jevy, tj. poruchami již vzniklými. Dochází k postihu jedinců, kterým je prokázáno porušení norem společnosti – policie, soudy, státní administrativa
- **prevence** – zabývá se předcházením vzniku jevů a jejich důsledků – poruch. Zde můžeme zařadit primární, sekundární a terciární prevenci

7.1 Příčiny vzniku sociálně patologických jevů

Mezi hlavní důvody problémového chování žáků lze podle Augerové a Boucharlata (2005) zařadit **nefunkční společenské prostředí**. Mladistvý je často konfrontován s nezaměstnaností rodičů, což přináší další těžkosti jako materiální nejistotu, dochází ke zpochybňování profesních kvalit a efektivity vzdělání ve škole. Za zmínku také stojí nestabilita rodinných vztahů, zvyšující se rozvodovost a oslabování výchovné role rodičů, kteří se často identifikují s dospívajícími a přenášejí na ně část svých starostí. Dalším důvodem problémového chování žáků může být také náročnost **období dospívání**, kdy mladistvý prochází tělesnými, intelektovými, psychickými i sociálními změnami. Dochází k utváření a formování vlastní osobnosti dospívajícího. V tomto období je možné vtahy pubescentů k učitelům charakterizovat procesem identifikace (dochází k identifikaci pubescenta s některými vyučujícími) a projekce (jedná se o své vnitřní konflikty nebo o konflikty, které dospívající prožívají se svými rodiči, a ty poté promítají do svých vyučujících; učitel je jako projekční plátno). Mezi další důvody lze zařadit **neuspokojivý školní život** - pobyt ve škole je pro mnohé zdrojem frustrací, vzdělání neodpovídá potřebám žáků nebo příčinou může být školní neúspěch.

Podle Gajdošové a Herényiové (2006) se v posledních letech ve školách stále častěji vyskytují problémy jako například delikvence a kriminalita žáků, závislosti na drogách, záškoláctví, agresivita, šikanování žáků, týrání žáků rodiči, zneužívání dětí, těhotenství mladistvých a jiné závažné problémy. Takovéto problémy lze úspěšně poznávat a řešit jen ve spolupráci s týmem odborníků – učitelů, výchovných poradců, protidrogových koordinátorů a školních psychologů. Při řešení poruch chování je spolupráce odborníků nezbytná. Psychologové se opírají o hodnocení žáků na základě pedagogické diagnostiky učitelů a učitelé využívají psychologické analýzy a realizují návrhy školních psychologů. Všichni zainteresovaní by měli být seznámeni s tím, jaké problémy a poruchy chování se mohou na škole vyskytnout, jak je odhalit a především jak jim předcházet. Měli by být schopni řešit především jevy, které jsou v poslední době ve školách hlavním problémem, a to násilí, agresivita a šikana.

Faktory, které se podílí na vzniku problémů v chování dětí, jak je uvádějí Gajdošová a Herényiová (2006):

- **exogenní** – jedná se o problémy pramenící ve ztrátě jednoho z rodičů, rozvodu, alkoholismu nebo kriminality v rodině, nevhodná parta kamarádů, narušené sociální vztahy ve třídě nebo nízká výchovatelská připravenost rodičů a mnoho jiných faktorů;
- **endogenní** – organické poškození mozku, disproporce ve vývoji intelektu, emoční labilita;
- **kombinované**.

V následující části této podkapitoly jsou blíže popsány možné příčiny problémového chování žáků podle Gajdošové a Herényiové (2006). Mezi faktory, které mohou způsobit problémy lze zařadit zdravotní potíže, poruchy duševního vývoje, různé neurózy či emoční poruchy, popřípadě nedostatky v intelektu. Příčinou také může být komplex méněcennosti, handicap a různé potíže při začleňování se do kolektivu. Takovýto žák má narušenou emoční rovnováhu, uzavírá se do sebe, straní se kolektivu a stává se samotářem. Zpravidla se objevují další problémy v chování.

Mezi příčinu problémového chování můžeme zařadit **neurózy**, které mohou mít méně výrazné projevy (jako například kousání nehtů, motorický neklid, tiky), ale mohou se prohloubit také do závažnějších podob trvalejšího charakteru. Neuróza komplikuje žákům dlouhodobější soustředění a je provázena zvýšenou výbušností a emoční nestálostí žáků. Tyto příznaky znemožňují dosáhnout úspěch a mohou se projevit ve formě různých typů agresivity nebo naopak apatie.

Dalšími impulsy vedoucí k problémovému chování jsou **nedostatky v intelektuální oblasti**. Žák se sníženými rozumovými schopnostmi může dosáhnout lepších výsledků pouze s vynaložením velkého studijního úsilí, což může mít za následek podrážděnost až agresi. Trvalejší školní neúspěchy mohou také přispět ke vzniku záporných povahových vlastností, jako například malá frustrační tolerance. Krecht, Krutchield a Ballahey (In Gajdošová, Herényiová, 2006) tvrdí, že když jednatel trpí těžkou nebo dlouhotrvající frustrací, jeho neschopnost dosáhnout cíle může mít za následek zážitky osobního selhání a úzkosti. Augerová a Boucharlat (2005) uvádějí, že u žáků, kteří zažívají dlouhodobě školní neúspěch, mohou způsobit pocitu studu a úzkosti trvalé psychologické následky, které se často projevují v chování. Tento jev je nazýván jako syndrom školního neúspěchu.

Gajdošová a Herényiová (2006) uvádějí, že pokud je pro žáka vyučovací tempo příliš rychlé a žák i přes své vynaložené úsilí ve škole selhává, je možné, že se u něj mohou projevit či posílit osobnostní rysy. Typické jsou nervozita, úzkost, asociální chování, odmítání jiných, agresivní či jiné chování, které může vyústit až v šikanování okolí.

Příčinami poruch chování mohou také být **citová deprivace** a **zvýšená emocionalita** žáka. Citová deprivace; tedy nezabezpečení základních psychických potřeb jako je potřeba uznání, lásky, bezpečí, opory; může mít za následek deprese, sklíčenost nebo uzavřenost. Také může vést k agresivnímu jednání, trápení zvířat, ubližování jiným lidem slovem nebo činem, což vede k pocitu vnitřního uspokojení. Takovéto stavy velmi nepříznivě ovlivňují pracovní výsledky žáků a mohou vyvolat další vážné poruchy osobnosti.

Zvýšená emocionalita žáka může vést k agresivnímu a šikanujícímu chování, protože dítě na všechny podněty reaguje neuváženě, afektivně a častěji se dostává do konfliktních situací.

Poruchy chování jsou ovšem také zapříčiněny sociálním prostředím, atmosférou ve třídě, kamarády, vztahy se spolužáky a učiteli. V případě nějakého problému se žák může opět

uchylovat k řešení svých problémů formou záškoláctví, lhaní či naopak agresivitě vůči ostatním. Je podstatné si uvědomit, že delikventní chování nevzniká náhle vlivem jednoho podnětu, ale je výsledkem postupného vývoje osobnosti.

7.2 Nejčastější problémy v chování žáků

Protože se jedná o oblast velmi rozsáhlou, budu se v této kapitole věnovat pouze záškoláctví a šikaně.

7.2.1 Záškoláctví

Záškoláctvím lze podle Kyriacoua (2003) nazvat jako neomluvenou nepřítomnost žáka ve škole. Neoprávněná absence ve škole má vliv na špatné studijní výsledky žáka a v konečném důsledku na jeho horší uplatnění v životě, ale také na kriminální činnost. Pokud žáci do školy nechodí z důvodu, že si myslí, že jejich školní vzdělání nemá smysl, je nutné se zamyslet nad intervenčními opatřeními, které by mohly situaci zlepšit. Lze definovat pět hlavních kategorií záškoláctví:

Pravé záškoláctví

Žák do školy nechodí, ale rodiče si myslí, že školu pravidelně navštěvuje.

Záškoláctví s vědomím rodičů

Jedná se o záškoláctví, kdy rodiče vědí o tom, že dítě do školy nejde. Na tomto záškoláctví se podílejí různé typy rodičů. Někteří se mohou ke vzdělání stavět nepřátelsky nebo jsou slabí a splní co dítě chce, popřípadě jsou závislí na pomoci dítěte a potřebují, aby bylo doma.

Záškoláctví s klamáním rodičů

Někteří žáci dokáží přesvědčit své rodiče, že nemohou jít do školy, protože je jim špatně. Ve skutečnosti jim nic není a cítí se dobře.

Útěky ze školy

U tohoto typu záškoláctví, kterému se říká "interní záškoláctví", žák do školy chodí, na začátku první vyučovací hodiny si nechá zapsat přítomnost, ale během dne na hodinu nebo dvě odejde.

Odmítání školy

Týká se žáků, kteří mají psychické problémy z představy, že by měli jít do školy. Můžeme zde zařadit poruchy pramenící z pocitu, že učení je moc těžké, strach ze šikany, školní fobie nebo deprese. Tyto děti, které odmítají školu, se od pravých záškoláků liší tím, že se nepokoušejí svou absenci před rodiči utajit. Jejich absence trvají delší dobu, chování těchto žáků je většinou bezproblémové, dobře se učí a mají profesionální cíle. Tyto faktory je třeba brát v úvahu a zvolit optimální způsob odborné intervence.

7.2.2 Šikana

Šikana je podle Koláře (1997) patologické chování, kterým žáci porušují školní pravidla a dokonce naplňují skutkovou podstatu trestního činu. Jedná se o úmyslné, většinou opakované týráné a zotročování spolužáka či spolužáků, k čemuž je používána agrese a manipulace. Bendl uvádí (2003) uvádí, že se šikana může projevovat úmyslnými verbálními útoky, fyzickým násilím nebo jeho hrozbou. Cílem agresora je získat pocit převahy a určité výhody. Oběti, které jsou často a dlouhodobě šikanovány, nejsou podle Kyriacoua (2005) jen nešťastné, ale mohou u nich vzniknout také psychické potíže, které mohou končit i sebevraždou. Žáci, kteří zakoušejí často šikanu, mají sklony k sebelítosti, nižšímu sebevědomí, pocitům osamělosti, depresím, což vede k absencím ve škole a ke zhoršení prospěchu.

Šikanu lze považovat jako onemocnění, které narušuje vztahy v celé skupině. Lze rozlišovat pět vývojových stupňů tohoto onemocnění skupiny, jak je uvádí Bendl (2003).

Jako první stupeň lze považovat **zrod ostrakismu**. Mylná představa je, že pro vznik šikanování je zapotřebí přítomnost patologického jedince nebo velké nekázně ve třídě. Šikanování může vzniknout téměř v každé skupině. V každé třídě se po čase vytříbí jedinci, kteří jsou vlivní a oblíbení a ti, kteří nejsou příliš oblíbení. V případě tradičního způsobu výchovy se cíleně nepracuje se vztahy mezi žáky, a proto neoblíbenci mohou zakoušet určité prvky šikany, tzv. ostrakismus.

Jedná se hlavně o psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře a je neoblíben. Ostatní spolužáci jej čím dál více odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají jej, posmívají se mu a provádí na jeho účet různé „legrácky“. Takovéto jednání může přerůst do dalšího

vývojového stadia – **fyzická agrese a přitvrzování manipulace**. Podle Koláře (In Bendl, 2003) jsou tři příčiny přerůstání do dalšího vývojového stadia. Jednou z příčin je odreagovávání se v náročných situacích, kdy neoblíbenci mohou sloužit k pobavení a zmírnění napětí (například před písemnou prací). Dochází k přitvrzování manipulace a objevuje se i subtilní fyzická agrese. K takovým situacím může však docházet i za příznivých okolností, kdy mohou žáci vytvářet hlubší vztahy například na brigádě nebo ve škole v přírodě. Pro zpestření situace a programu pobytu často přitvrzují zábavu na úkor slabších a neoblíbených jedinců. Jako poslední třetí nebezpečnou příčinou se jeví, když se ve třídě sejde několik agresivních dětí, které používají násilí pro uspokojování svých potřeb. Jak se bude šikana dále vyvíjet rozhoduje míra pozitivního zaměření skupiny a postoje žáků k šikanování. Pokud je zde soudržnost, kamarádství a pozitivní morální hodnoty, pokusy o šikanování neuspějí. Pokud se nezamezí dalším projevům šikany, dochází k jejímu bujení a utvoření skupinky agresorů – tzv. úderného jádra. Nemoc se dostala do třetího stadia – **klíčový moment – vytvoření jádra**. Pokud nevznikne ve třídě žádná pozitivní podskupina, která by byla podskupině tyranů rovnocenným partnerem, dochází k systematickému šikanování nejvhodnější oběti – neslabšího jedince. V případě, že ve třídě není žádná férová podskupina, dostává se šikana do čtvrtého stadia, kdy **většina přijímá normy agresorů**. V tomto stadiu dochází k přeměně chování jednotlivců ve skupině, kdy i hodní a ukáznění žáci se začínají chovat krutě. Pokud se v této fázi nezamezí dalšímu bujení šikany, dochází k pátému stadiu – **totalita neboli dokonalá šikana**. Normy agresorů jsou přijaty nebo alespoň respektovány všemi a agresoři ztrácejí poslední zábrany. Základním předpokladem úspěšné léčby šikany je rozpoznat, ve kterém stadiu se šikana právě nachází a díky tomu správně zvolit vhodnou diagnostickou metodu a terapeutický postup.

V dnešní době se můžeme setkat také s méně nápadnou, avšak agresivnější formou šikany. V této souvislosti mluvím o šikaně kybernetické formy. Komunikační technologie jsou v dnešní době stále dokonalejší a pestřejší. Vágnerová (2009) uvádí, že je možné všechny vynálezy smysluplně využít ale i velmi nebezpečně zneužít. Typickým příkladem nesprávného využití moderní techniky je kyberšikana. Jedná se o druh šikany, která využívá elektronických prostředků (mobilní telefony, e-maily, internet, pager a jiné).

7.3 Postup při řešení problémového chování žáků

Při řešení problémového chování žáků lze použít Hvozdkův sekvenční model činnosti (Gajdošová, Herényiová, 2006):

1. krok: **Identifikace problémů žáků v chování**

Jedná se o včasné vyhledávání žáků se sklonem k problémovému chování. Učitelé si mají hlavně všimnout žáků nedisciplinovaných, kteří mají odpor k autoritě, mnoho zameškaných a neomluvených vyučovacích hodin. Pozornost má být věnována také žákům hyperaktivním, nesoustředěným a nepozorným. První informace o žácích lze získat pomocí diagnostické metody, interview nebo pozorování.

2. krok: **Diferenciace problémů žáků v chování**

V této etapě dochází k práci s problémovými žáky. K psychologickému vyšetření mohou být použity tyto psychodiagnostické metody:

- **Osobnostní dotazníky**
 - o Eysenckův osobnostní dotazník B-JEPI
 - o Cattellův 14faktorový osobnostní dotazník HSPQ pro mládež
- **Testy inteligence a motivační dotazníky**
 - o Amthauerův test struktury inteligence IST
 - o test intelektového potenciálu TIP
 - o testy výkonové motivace TMV
- **Sociometricko-posuzovací dotazník SO-RA-D** – cílem tohoto dotazníku je zjistit sociální pozice žáků ve třídě, jestli žáci s problémových chováním nejsou třídou izolováni, zda mají velký vliv ve třídě nebo naopak malou oblibu a jiné.
- **Connersovy posuzovací škály pro učitele a rodiče** – mohou pomoci školnímu psychologovi specifikovat problémy žáků na základě poznatků a zkušeností učitelů a rodičů.
- **Projektivní techniky** – například kresba rodiny, kresba začarované rodiny, kresba třídy, nedokončené věty. Díky této technice se školní psycholog může dozvědět o skrytých problémech v životě dítěte, o problémech se sourozenci, rodiči a jině.

- **Postojové dotazníky** – díky těmto dotazníkům lze zjistit vztah žáka k rodičům
 - o dotazník ADOR
 - o dotazník stylů rodinné výchovy DSRV

- 3. krok: **Rozhodování a výběr strategií k řešení problémů** – v této etapě dochází k vyhodnocení výsledků a zvážení, které problémy je možné řešit ve spolupráci s rodiči a učiteli a které není z odborného a časového hlediska dále možné řešit ve škole.

- 4. krok: **Uplatnění strategií řešení** – lze použít tyto metody:
 - programy, tréninky, výcviky žáků, které jsou zaměřeny na rozvíjení sociálních dovedností, asertivity, efektivního řešení konfliktů, adekvátních postojů a životních hodnot
 - přednášky a besedy pro učitele a rodiče, jejichž cílem je zvýšení informovanosti o psychologických otázkách výchovy a vzdělávání
 - debaty s rodiči, které mohou být individuální nebo v neformálních menších skupinách, a jsou zaměřeny na rozvíjení sociální kompetence a řešení konfliktů vznikajících při výchově dětí
 - přímé zásahy do výchovně-vzdělávacího procesu

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 POUŽITÉ METODY A CÍLE VÝZKUMU

Hlavním cílem praktické části je vystihnout nejčastější problémy chování žáků na ISS-COP Valašské Meziříčí, se kterými se výchovný poradce a pedagogičtí pracovníci setkávají. Mým dílčím cílem je popsat práci výchovného poradce, školního metodika prevence a školního psychologa a zjistit jakým způsobem je zajištěna prevence sociálně patologických jevů ve škole. Před zahájením své práce jsem si zvolila výzkumnou otázku: Zda práce výchovného poradce na naší škole účinně působí k prevenci vzniku sociálně patologických jevů?

V praktické části této práce jsem získala informace metodou kvalitativního výzkumu, proto nejsou stanoveny hypotézy. Použitá metoda sběru dat byl polostukturovaný rozhovor s výchovným poradcem a třídním učitelem a také vlastní zkušenosti. Případové studie problémového chování žáků na škole je provedena na vzorku třech studentů. Výzkum je prováděn na Integrované střední škole – Centru odborné přípravy a Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí.

9 PŘEDSTAVENÍ ŠKOLY ISS-COP VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

Práci na téma výchovné poradenství jsem zpracovala na základě podkladů z Integrované střední školy – Centra odborné přípravy a Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí (dále jen ISS-COP), která poskytuje vzdělání v technických oborech (chemii, elektrotechnice, strojírenství) a také v gastronomii a potravinářství (obory kuchař, číšník, pekař, řezník – uzenář a cukrář)

Škola vznikla postupným sloučením třech subjektů. Ke 30. 6. 2009 měla celkem 1048 žáků. Jejím hlavním cílem je poskytovat kvalitní profesní vzdělání v souladu s požadavky sociálních partnerů a trhu práce. Velký důraz je kladen na kvalitu výuky a flexibilitu absolventů. Přínosem pro studenty je také to, že se mohou zapojit do programů Leonardo da Vinci a The Globe, což jim dává příležitost pracovat ve školních i mezinárodních projektech a v případě dostatečné znalosti cizího jazyka i vycestovat do zahraničí. Škola také spolupracuje se školami na Slovensku a v Černé Hoře, čímž umožňuje žákům získat nové poznatky nejen v oblasti gastronomie.

Výchovné poradenství na škole je zabezpečováno zástupcem pro výchovné poradenství, který zastává sloučenou funkci výchovného poradce, školního psychologa a metodika prevence sociálně patologických jevů. Zástupce získal vysokoškolské vzdělání oboru psychologie, absolvoval specializační studium výchovného poradce a soustavně dochází k jeho systematickému vzdělávání. Velmi přínosná je jeho dvanáctiletá praxe ve školských a zdravotnických zařízeních a velké množství absolvovaných kurzů týkajících rodinné terapie, protidrogové prevence, neverbálních technik, šikany na školách, onkologické prevence v primární prevenci a jiných.

Vzhledem k tomu, že se jedná o školu, která vzdělává žáky jak v učebních tak i studijních oborech, jeho práce je velmi rozmanitá. Mezi žáky lze pozorovat rozdíly nejen v rozumových schopnostech, ale i v chování, jednání a postojích. Velké rozdíly jsou mezi učebním a nástavbovým oborem, což je pro práci pedagogických pracovníků náročné vzhledem k rozdílné motivaci žáků, přístupů k práci i rozdílné náročnosti učiva.

9.1 Typy studentů na ISS-COP Valašské Meziříčí

ISS-COP poskytuje vzdělání ve tříletých učebních oborech, čtyřletých maturitních oborech a dále v nástavbovém studiu. Níže je provedena stručná charakterizace typů studentů, kteří navštěvují naši školu, jejich rozdílný přístup ke svému vzdělání a motivace k dalšímu studiu nebo uplatnění na trhu práce.

Učební obory:

Typ A:

Žáci, kteří jsou považováni za studijní, mají schopnost zvládnout požadované učivo, jsou pilní, do vyučování se připravují, snaží se i v odborném výcviku. Mají zájem o probírané učivo, chtějí si osvojit profesní návyky, v hodinách nevyrušují a jsou na hodinu připraveni. Využívají možností, které jim škola nabízí – barmanský kurz, kurzy vyřezávané zeleniny, účasti na soutěžích. Tito žáci jsou ctižádostiví, jejich cílem je úspěšné absolvování učebního oboru, ale i nástavbového studia, které je zakončené maturitní zkouškou. S těmito žáky, kterých je malé procento, žádné velké kázeňské či jiné problémy nejsou.

Typ B:

Žáci, kteří mají průměrný prospěch, pokud by se více snažili, mohli by mít lepší studijní výsledky. Mají o zvolený obor zpravidla zájem, proto se snaží o dobré hodnocení zejména v odborných předmětech a na odborném výcviku. Jejich cílem je úspěšné zakončení studia závěrečnou zkouškou. Případné problémové chování u těchto žáků je pouze krátkodobé a je řešitelné domluvou nebo výchovným opatřením.

Typ C:

Žáci, kteří nemají o zvolený obor zájem, nesnaží se ani v teoretické ani v praktické výuce. Do školy chodí bez zájmu a motivace. Jejich chování je problémové, mají opakované výchovné problémy. Ve vyučovacích hodinách často vyrušují a pro pedagogického pracovníka je velmi náročné je motivovat a měnit jejich nevhodné pracovní návyky. Tito žáci se většinou snaží negativně ovlivnit klima třídy a narušit kvalitu výuky. Často nejsou schopni dodržovat pravidla a režim. Mnohdy nemají příliš podnětné rodinné zázemí, pocházejí z dysfunkčních rodin, kde nejsou motivováni ke studiu. Je nutné zmínit, že tyto žáci měli problémy s chováním již na základní škole.

Studijní obory:

Typ A:

Žáci, kteří mají zájem o zvolený obor a o odborné předměty. Vzhledem k jejich malé absenci, nemají problém se zvládnutím učiva a osvojování si praktických dovedností na odborném výcviku. Někteří uvažují o pomaturitním studiu na VOŠ nebo VŠ. Kázeňské či jiné problémy s těmito žáky prakticky nejsou.

Typ B:

Žáci, kteří se díky svým studijním výsledkům nedostali na jinou střední školu, nemají velký zájem o odborné předměty a odborný výcvik. Jejich hlavním cílem je úspěšně ukončit studium maturitní zkouškou a najít si zaměstnání i v jiném oboru. V důsledku toho, že je někdy učivo nebaví, mají tendence se některým vyučovacím hodinám vyhýbat. U těchto žáků se problémové chování zlepšuje po kontaktu s rodiči nebo udělením výchovného opatření.

Typ C:

Tito žáci mají velké problémy se zvládnutím náročnosti učiva. Obtíže mohou být důsledkem nedostatečných studijních předpokladů, osobních, rodinných či jiných problémů. U těchto žáků je nejprve hledána odpovídající pomoc a popřípadě, že by bylo studium pro žáka příliš stresující s nevyhovujícím prospěchem, navrhně se jeho přesun na jiný typ studia či učební obor.

Nástavbové studium:

Žáci tohoto oboru jsou již vyzrálejší, ctížádostiví, pilní a mají zájem o učivo. Učení v těchto oborech je příjemné, výuka není narušována žádným nevhodným chováním. Kázeňské problémy v těchto třídách nejsou.

10 PŘÍČINY PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ISS-COP

V úvodu této kapitoly nejprve upřesním období dospívání podle Vágnerové (2008), která uvádí, že v této životní etapě dochází ke komplexní proměně osobnosti v oblasti somatické, psychické a sociální. Jedním z důležitých sociálních mezníků je ukončení povinné školní docházky a diferenciací dalšího profesního vzdělání, které bude určovat budoucí sociální postavení dospívajících. Pro dospívajícího je rodina i nadále důležitým sociálním zázemím, i když se v tomto období začíná osamostatňovat. Velmi důležitou se stává vrstevnická skupina, se kterou se identifikuje, a stává se pro něj zdrojem emoční a sociální opory. Pro dospívajícího je velmi důležitá pozice získaná ve vrstevnické skupině, protože ta se stane součástí jeho identity.

Mnoho našich žáků se po ukončení povinné školní docházky a přechodu na střední školu dostává z dosahu rodičů, často dojíždějí do jiného města, což jim dává pocit volnosti. Musí si zvyknout na nový režim, učitele, nové pracovní tempo, požadavky a pravidla, které jsou školou dány. V učebních oborech dochází v průběhu školního roku ke střídání odborného výcviku a teoretického vyučování, což také činí mnohým žákům problémy. Při přechodu na střední školu dochází ke změně třídního kolektivu, kterým se žáci snaží být akceptováni. Právě ve snaze začlenit se do kolektivu vznikají další problémy. Velký vliv vrstevníků, především u snadno ovlivnitelných jedinců, způsobuje problémy - zhoršení prospěchu, záškoláctví, kouření, požívání alkoholu a jiné. Po částečné adaptaci při přechodu ze základní školy na naši školu mají někteří žáci problémy se zvládnutím náročnosti jednotlivých předmětů. Mají nízkou motivaci, mnohdy nejsou schopni zvládnout požadavky výuky a možná také díky často vyskytujícím se specifickým poruchám učení mají někteří žáci problémy s nepospěchem.

Jednou z dalších příčin problematického chování našich žáků je rodinné prostředí. Někteří žáci pocházejí z dysfunkčních rodin, které nejsou schopny zajistit kvalitní rodinné zázemí, rodiče dětem nevěnují čas a nejeví o ně zájem. Také se setkáváme s tím, že rodiče nepovažují za nutné dohlížet na pravidelnou docházku svých dětí a podceňují význam vzdělání. Někteří zase uplatňují nevhodné výchovné metody a žáci díky své nezralosti a vnitřní nejistotě mnohdy jednají zcela nesmyslně. Vzhledem k tomu, že jsou v tomto

období kritičtí nejen k rodičovské autoritě (ale také ke škole) a nechtějí dodržovat pravidla, vznikají problémy, které končí udělením výchovných opatření a někdy i vyloučením ze školy.

Příčinou problémového chování rovněž bývá nízká motivace žáků, to především z řad učebních oborů, kteří rezignují na další vzdělání a tím i dosažení lepšího uplatnění v budoucnosti. Pro některé je hlavním cílem získání výučního listu. To je ještě ta lepší varianta. Také jsme se setkali se studentkou, která díky neprospěchu raději ukončila studium na naší škole (aniž by zkusila zvládnout opravné zkoušky) a nastoupila do zaměstnání se základním vzděláním. Mnozí žáci, možná díky velmi špatnému prospěchu, nejsou vůbec motivováni, ignorují působení školy a jimi zvolená profese je vůbec nezajímá.

10.1 Nejčastější problémy chování žáků na ISS-COP

10.1.1 Záškoláctví

Jeden z největších problémů, se kterým se pedagogičtí pracovníci potýkají, je **záškoláctví**. Tento negativní jev je řešen v souladu s Metodickým pokynem k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č. j. 10 194/2002-14 ze dne 11. 3. 2002 [online] a Školním řádem č. j. 09/S13 ze dne 4. 2. 2010 [online].

Se záškoláctvím se pedagogové setkávají již na základní škole, a stává se, že někteří žáci díky absenci základní školu ani nedokončí. Mnozí naši žáci, kteří měli se záškoláctvím problém již na základní škole, nepřestávají v zameškávání školního vyučování ani u nás. Vzhledem k tomu, že téměř polovina žáků má se záškoláctvím své „zkušenosti“, je třeba se zamyslet jaké jsou příčiny útěků ze školy. Jednoznačně lze říci, že záškoláctvím je vyjádřen žákův negativní postoj ke škole. Mnozí úmyslně nechodí do školy, protože je to tam nebaví, vyučovací hodiny jsou pro ně nudné a mají pocit, že se "ztratí v davu". Některým připadá, že škola nebo školní osnovy jsou zbytečné. Jiným se zase zdá, že se po nich ve vyučovacích hodinách požaduje příliš moc a učivo je pro ně náročné, špatně se soustředí nebo jen pouze chtěli strávit den s kamarády nebo sami.

Záškoláctví úzce souvisí i se špatným prospěchem, který může být zhoršen právě z důvodu absence ve vyučování, a může se stát jedním z dalších důvodů "útěků" ze školy.

Setkali jsme se také s tím, že žák z důvodu špatné finanční situace rodiny trávil čas v zaměstnání místo ve školní lavici. Proto je vždy třeba odhalit pravé příčiny záškoláctví a přistupovat k žákům individuálně.

Kyriacou (2003) uvádí, že pokud škola neodhalí pravé důvody absence, může docházet k opakovanému záškoláctví vždycky, když bude mít žák pocit, že něco nezvládne nebo když nebude chtít trhat partu kamarádů.

Řešení záškoláctví na ISS-COP

Pro minimalizaci záškoláctví je velmi důležité především rychlé jednání učitele a včasné informování rodiče o absenci žáka. Podle Školního řádu č. j. 09/S13, ze dne 4. 2. 2010 [online] má povinnost nezletilého žáka omluvit zákonný zástupce, zletilý žák se může omluvit sám. Pokud je žák ubytovaný na domově mládeže, pak jej omlouvá vychovatel. Podle Školního řádu č. j. 09/S13 článku 5 odstavce 3 písm. c) má žák povinnost v případě nepřítomnosti z nepředvídatelného důvodu, kterým může být například nemoc nebo mimořádná rodinná situace, předložit písemnou omluvenku ihned po příchodu do školy svému třídnímu učiteli nebo učiteli odborného výcviku.

Pokud má třídní učitel nebo učitel odborného výcviku pochybnosti o pravosti omluvenky, ihned kontaktuje rodiče a v případě nemoci může požadovat potvrzení lékaře. V případě podezření na záškoláctví se třídní učitel zaměřuje na odhalení příčiny chození za školu. Je třeba se zamyslet nad příčinami tohoto chování u každého žáka individuálně.

Jedním z častých problémů je odhalení, že si neplnoletí žáci podepisují omluvenky sami. Setkali jsme se také s tím, že žák pocházel ze sociálně slabé rodiny, která nebyla schopna pokrýt jeho dopravu do školy ze svých finančních prostředků. V tomto případě bylo nabídnuto ubytování žáka na domově mládeže a dále byla tato situace řešena s příslušnými orgány. Škola umožňuje také využít dotace poskytované Ministerstvem školství na podporu romských žáků. Prostředky z těchto dotací lze použít právě na úhradu jízdného, ubytování na domově mládeže, školní potřeby a jiné nezbytné výdaje.

Jak už jsem se zmínila v kapitole týkající se příčin problémového chování, velkou roli na záškoláctví má špatná rodinná péče, dysfunkční rodiny nebo nesprávně zvolený výchovný styl. Někdy se setkáme s tím, že rodiče podceňují vzdělání svých dětí a je jim prakticky jedno, že dítě do školy nechodí. V tomto případě, pokud rodič nereaguje na výzvy třídního učitele a výchovného poradce, je povinnost výchovného poradce věc oznámit příslušným orgánům, které poté vykonávají dohled nad výchovou nezletilého.

Opatření, která jsou praktikována na ISS-COP s cílem snížit záškoláctví:

- včasné informování rodičů o absenci žáka – toto opatření považuji za nejdůležitější, protože především důslednost třídního učitele může vést k tomu, aby žáci pochopili pravidla. Učitelé kontaktují rodiče hned první den neohlášené nepřítomnosti žáka a právě rychlé jednání se velmi osvědčuje.
- kontrola docházky každou vyučovací hodinu, aby se předešlo "internímu záškoláctví"
- sledování docházky – omluvená i neomluvená absence spolu s výchovnými opatřeními a prospěchem je evidována ve školním informačním systému ISAS. Do tohoto systému mohou nahlédnout i rodiče žáků a tím získají přehled o průběhu vzdělávání a chování svých dětí.
- sledování absence v jednotlivých předmětech a možnosti nehodnocení v případě dosažení absence za pololetí vyšší než je 35 % nebo možnost nepřipuštění k závěrečným zkouškám
- výchovná opatření školy, která jsou udělena v důsledku záškoláctví – žáci musí vědět, že záškoláctví není jevem „normálním“, že škola vyžaduje dodržování školní docházky
- podpora při studijních i osobních potížích - včas řešit problémy se zvládnutím učiva
- využití služeb školního psychologa - mohou jej kontaktovat žáci při potížích s učením, v rodině nebo s vrstevníky
- školní prevence sociálně patologických jevů – zamezení bujení šikany
- podpora a zapojení žáků do soutěží, zájmových činností a charitativních akcí s cílem je motivovat a snížit jejich negativní postoj ke škole
- pochvala za vzornou docházku udělenou třídním učitelem

10.1.2 Nekázeň

Dalším problémem je **nekázeň ve vyučování**, kterou můžeme také definovat jako úmyslné nedodržování školního řádu s cílem vyvést z míry učitele a tím pobavit zbytek třídy. Žáci často provokují vulgárním a drzým vyjadřováním, nesmyslnými poznámkami, přerušováním výkladu učitele a přerušování rozhovoru učitele s ostatními žáky nesouvisejícími otázkami. Dále se objevuje opakované zapomínání školních pomůcek, nezáměr v hodině, spaní při vyučování, bavení se s kamarády, zesměšňování spolužáků a jiné pokusy o snižování autority učitele a upoutání jeho pozornosti. Žáci své nevhodné chování projevují i jinými neverbálními rušivými podněty – houpáním se na židli, žvýkáním, sněním s otevřenými očima. Nekázeň způsobuje učitelům zcela určitě obtíže a narušuje průběh vyučování.

Řešení nekázně na ISS-COP

Problémy **nekázně** ve vyučování jsou také častým jevem, který je na naší škole řešen podle Školního řádu č. j. 09/S13. Žák, který neustále vyrušuje ve vyučovací hodině, se chce před třídou zviditelnit. Proto by měl učitel v rámci zachování své autority jednat v takovéto situaci klidně, rozvážně a bez nervozity zajistit dodržování dohodnutých pravidel chování ve vyučovací hodině. Učitel by měl být schopen odhalit příčinu žákova vyrušování a posoudit, zda se jedná pouze o to, že se žák v hodině nudí nebo si snaží získat lepší pozici ve třídě či je to projev některé z poruch chování. Poté je třeba si ujasnit, jakým způsobem se žákem pracovat, aby bylo dosaženo požadovaného chování.

Učitel by měl mít schopnost zjednat si pořádek sám a tím předcházet kázeňským problémům. Tato dovednost ve smyslu „udržet kázeň ve vyučování“ určitě souvisí také s osobnostními předpoklady. Jako samozřejmý předpoklad učitelovy profesní výbavy je inteligence a smysl pro spravedlnost (učitel se věnuje všem žákům stejně a nenadržuje oblíbencům). Základním předpokladem pro schopnost udržení si kázně ve vyučování je učitelova přísnost, což ve svém důsledku znamená důslednost, nemělo by se opomenout, že by se měl chovat přátelsky. Nepostradatelným pomocníkem je také zajímavá výuka, tedy poutavý výklad, zpestření výuky, motivování žáků, ale i humor a sebevědomí učitele.

Pokud má učitel opakované problémy s udržení kázně u individuálních žáků nebo skupiny žáků zpravidla požádá o pomoc třídního učitele a poté výchovného poradce.

Výchovný poradce si nejprve shromáždí informace týkající se daného žáka od třídního učitele, ostatních vyučujících z odborné i teoretické výuky a poté provede pohovor se žákem. U tohoto pohovoru může být také třídní učitel. Je nutné vést rozhovor klidně a věcně, je třeba přimět žáka, aby sdělil své představy, pocity a potřeby. V rámci tohoto rozhovoru je také dobré žáka kladně motivovat i pozitivními informacemi o něm. Výchovný poradce by měl žáka inspirovat k tomu, aby na konci tohoto rozhovoru byl schopen formulovat pravidla, která povedou ke změně jeho chování. S navrženým postupem musí být žák srozuměn a schopen dosáhnout změny chování. Pokud se však žák ve svém chování nezlepší a dochází k dalším porušováním školního řádu, potom zasedá výchovná komise, která je tvořena výchovným poradcem, třídním učitelem, učitelem odborného výcviku a zástupcem ředitele školy. Do školy na jednání této komise je také pozván zákonný zástupce a žák. Výchovný poradce navrhuje příslušná opatření, která by měla vést ke snížení nežádoucího chování.

10.1.3 Závislosti

Mezi nejčastěji vyskytující závislosti je nutné zařadit **závislost na tabáku**. V odborné literatuře je tabák považován za návykovou drogu. Jak se o tabáku zmiňují Nešpor a Csémy (1997), jeho účinky se neprojevují tak rychle a dramaticky jako u jiných drog, ale vzhledem k rozšířenosti kouření je účinek citelný.

Zkušenost s kouřením má téměř devadesát procent žáků naší školy. Na tabáku ještě nejsou závislí, ale můžou se k závislosti „dopracovat“. V tomto období vůbec neřeší, jaké škodliviny tabákový kouř obsahuje a mnohdy až v dospělosti litují toho, že kdy vůbec začali kouřit. Kouření je pro ně projev dospělosti a důležitosti. Někteří zase kouří z frajerství, ze stresu a mnozí přebírají tyto návyky od rodičů, a proto je velmi náročné nalézt řešení tohoto problému.

Opatření vedoucí ke snížení kouření na ISS-COP

V prostorách školní budovy je samozřejmě kouření zakázáno a dodržování tohoto zákazu je kontrolováno učiteli, kteří mají dozor. Jednotlivé případy jsou řešeny pedagogickým pracovníkem nebo výchovným poradcem. Jediným možným opatřením je důsledné dodržování zákazu kouření v prostorách školy a informování žáků o škodlivosti těchto tabákových výrobků s cílem převzetí principů zdravého životního stylu. Mnohdy jsou však tato preventivní opatření naprosto neúčinná vzhledem k tomu, že kouření je v jejich rodinách považováno za běžnou a normální činnost. Zakazujte mládeži kouřit, když doma kouří rodiče, prarodiče a mnohdy i sourozenci.

Mezi další závislosti, podstatně zákeřnější, lze zařadit **závislost na drogách a alkoholu**. Velký vliv na žáky v tomto věku má skupina vrstevníků, která jim může pomoci se alkoholem a drogám vyhnout, ale také může parta kamarádů dospívajícího k tomuto přivést. K alkoholu se však může dítě dostat i díky nedostatečné péči ze strany rodičů, nesprávně zvoleného výchovného stylu, tj. přehnaně přísné výchově, nedostatečné citové vazby dítěte nebo požívání alkoholu a drog rodiči. V takovém případě se pro dítě může stát požívání alkoholu a drog i prostředek jak „uniknout“ z reality.

S alkoholem má zkušenost řada dospívajících, na naší škole byly řešeny problémy s alkoholem asi s jednou desetinou žáků. Mladiství mají však své zkušenosti i s drogami (řešené případy také asi s jednou desetinou žáků). Hlavním motivem k vyzkoušení drogy uvádí zvědavost, vliv kamarádů a módu. Nejedná se však ještě o závislost, a proto je velmi podstatné na tuto oblast rizikového chování klást velký důraz a preventivně působit na mladistvé.

Opatření vedoucí ke snížení závislostí na alkoholu a drogách na ISS-COP

Problémy s těmito návykovými látkami se často projeví ve škole zhoršeným prospěchem, absencí nebo nevhodným chováním. Žáci nejprve zkoušejí návykovou látku o víkendech, ale dříve nebo později se tyto problémy dostanou i do školy. Mnohdy ani rodiče sami netuší, jak závažné problémy jejich dítě má a spokojí se s příslibem dítěte, že toho nechá. Je velmi vhodné, aby se rodiče obrátili na školního psychologa, který jim může významně pomoci při řešení této situace. I učitelé mají být vnímaví k žákům, v případě podezření

neprodleně informovat školního psychologa a rodiče s cílem zachytit tuto situaci včas. Především rychlé kontaktování rodičů a získání povědomí u žáků o zdravém postoji k užívání návykových látek jsou nejdůležitější kroky. Velmi podstatné je klást důraz na prevenci, a proto jsou v této oblasti podnikána následující opatření:

- včasné informování rodičů o neomluvené absenci, velkých výkyvech v prospěchu, změnách v chování nebo jiných změn chování
- zajištění preventivních programů, besed a přednášek na téma prevence
- důsledné dodržování pravidel – zákaz kouření, zákaz přinášení a užívání alkoholu a jiných návykových látek ve škole nebo na akcích pořádaných školou
- v případě podezření nabídnout včas vhodnou formu pomoci – kontakt se školním psychologem, předání kontaktů na pedagogicko-psychologické poradny
- škola vede k formování sociálního chování (účast na charitativních akcích)
- nabídka mimoškolních aktivit a způsobů trávení volného času

10.1.4 Šikana

V poslední době je na všech školách velmi diskutovaný výchovný problém **šikana**, o níž jsem se ještě nezmiňovala. Vzhledem k tomu, že se naše škola zaměřuje především na primární prevenci, není tento jev jevem častým. Nemůžeme však říct, že se nemůže vůbec vyskytovat, protože žádné prostředí, ve kterém tráví žáci delší dobu pohromadě, není tomuto jevu zcela uchráněno. Velmi důležité je nepodceňovat jakékoliv náznaky a učitel by měl být ostrážitý, aby se z „nevinného posmívání“ nevyklubalo sociálně patologické jednání.

Primární prevence je podstatná především tam, kde k šikaně nedochází. Základem je informovanost žáků, rodičů, ale i pedagogů a zdůrazňovat preventivní úlohu. Nezbytné je pěstování zdravého sebevědomí a výchova k samostatnosti. Účinným prostředkem k získání informací a zpětné vazby ze strany žáků jsou třídnické hodiny a zasedání Studentské či Školské rady.

Vhodné jsou také ankety a besedy se žáky, na kterých získáváme další podněty, které mohou přinést důležité informace k výskytu různých negativních jevů. Přínosem se jeví také zřízení anonymní schránky důvěry, pomocí které je možno získat zpětnou vazbu od žáků, jejich stížnosti nebo náměty. Škola také vítá jakoukoli aktivní spolupráci ze strany

rodičů, kteří se mohou informovat telefonicky, v rámci třídních schůzek nebo na kdykoliv v případě předchozí domluvy. Mají možnost získat materiály s protidrogovou problematikou a jinými patologickými vlivy.

10.1.5 Ostatní

Setkáváme se rovněž s **těhotenstvím nezletilých dívek**, které se mnohdy již ve druhém ročníku studia na středním odborném učilišti stanou matkami. Ve většině případů jsou jim jejich rodiče oporou a snaží se dítěti pomoci vrátit se ke studiu a dokončit své vzdělání. Tyto dívky si vůbec neuvědomují, jak náročné je být rodičem a vychovávat dítě v situaci, kdy ony samy jsou ještě "děti". Škola umožňuje těmto mladým matkám studovat podle individuálního plánu, díky čemuž mají studentky možnost úspěšně dostudovat.

11 PŘÍPADOVÉ STUDIE PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ISS-COP

Níže jsou popsány tři případy záškoláctví a jejich řešení výchovným poradcem a vedením ISS-COP Valašské Meziříčí. Skutečnosti týkající se jednotlivých případů jsem získala metodou polostrukturovaného rozhovoru s výchovným poradcem a třídním učitelem. Schéma těchto polostrukturovaných rozhovorů jednotlivých respondentů jsou uvedeny v příloze p I.

Respondent A

Jedná se o chlapce, kterého v této studii budu pojmenovávat Pavel. Rozhovor byl proveden s výchovným poradcem.

Pavel se vzhledem ke složité rodinné situaci dostal do péče jednoho z prarodičů. Jeho matka zemřela, když byl ještě v předškolním věku, otec nebyl ve výchově vůbec angažován. Z důvodů prožitých traumat byl již od dětství v péči psychologů. V období dospívání vzrostly sociální střety především s prarodičem, doposud klidný chlapec se stal drzý a vzpurný.

Ve škole patřil mezi průměrné žáky, bez zájmu o výuku. Lze říci, že Pavel byl zakomplexovaný, v kolektivu oblíbený, společenský a družný. Žádné výrazné zájmy neměl, mezi jeho hlavní koníčky patřila hra počítačových her, díky čemuž si výrazně zlepšil angličtinu. Je zřejmé, že kdyby zvýšil své úsilí, mohl být jeho prospěch lepší i v jiných předmětech.

Již v prvním ročníku začal mít problémy s pozdními příchody do školy. Někdy se do školy nedostavil vůbec a tak mu začala vznikat neomluvená absence. Měl také problémy s udržením kázně ve vyučování a nebyl schopen dodržovat školní řád. Bylo zřejmé, že Pavel se nechtěl podřídit žádné autoritě jak ve škole, tak ani doma. Nejprve byla situace řešena s třídním učitelem, když se jeho problémové chování neustále opakovalo začal docházet k pravidelným konzultacím k výchovnému poradci. Během konzultací byly nejprve řešeny problémy týkající se jeho drzého chování k učitelům, důvody neustálého porušování školního řádu, ale také rodinné problémy. Později bylo zjištěno, že žák po

nocích hrál počítačové hry a v důsledku toho nebyl ráno schopen přijít do školy. Byla u něj diagnostikována závislost na počítačových hrách.

Postupně mu byla udělována výchovná opatření – napomenutí třídního učitele, třídní důtka, ředitelská důtka – ta se však míjela účinkem. Pavel začal brát situaci vážně až po udělení podmíněného vyloučení, ke kterému postupně dospěl v každém roce studia. Toto výchovné opatření vnímal jako poslední varování.

Dalším problémem, který mu vznikl kvůli záškoláctví, bylo neklasifikování pro neplnění povinností. Na doklasifikování byl schopen se vždy připravit, a proto se mu podařilo každým rokem řádně ukončit ročník. Na tomto se potvrzuje skutečnost, že byl schopen se naučit a kdyby zvýšil své úsilí v průběhu školního roku, mohl mít lepší prospěch.

Systematickou prací všech zúčastněných (výchovný poradce, ale i třídní učitel) se mu podařilo úspěšně dojít do čtvrtého ročníku. Problém však nastal díky nepříznivé rodinné situaci a v důsledku toho Pavel opět přestal chodit do školy. Ze školy bylo posláno doporučení, aby se dostavil k projednání absence s cílem zjistit příčinu. Na jednání se dostavil žák, prarodič, výchovný poradce a třídní učitel. V průběhu řešení jeho absence vyšlo najevo, že Pavel přestal chodit do školy, protože si myslel, že po maturitě bude muset „odejít“ z domu. Proto odmítal docházet do výuky, aby k ukončení studia na naší škole nedošlo.

Po posledním jednání, k překvapení všech, nastala velká pozitivní změna, kdy Pavel začal školu pravidelně navštěvovat. Pochopil, že se ho škola snaží podpořit, pomoci získat vzdělání a tím i lepší uplatnění na trhu práce. Začal být motivován, že ukončí úspěšně školu, což se mu povedlo, a byl odhodlán pokračovat v pomaturitním studiu.

Pavel po celou dobu studia docházel k častým konzultacím k výchovnému poradci. Cílem školy nebylo jej vyloučit, ale snažit se s ním pracovat a přimět jej pochopit pravidla chování, které od něj byly požadovány. Pravidelná péče výchovného poradce odhalila pravé příčiny Pavlova záškoláctví a jeho problémového chování. Jeho jednání byla v podstatě obrana. Mnohdy důvody jeho útěků ze školy spočívaly v nepříznivých rodinných podmínkách, často nesprávné volbě výchovné metody nebo jiných prožitých traumatech z dětství. Možná také díky dozrání osobnosti začal být schopen akceptovat pravidla školního řádu.

Na tomto příkladu záškoláctví je zřejmé, že soustavná práce výchovného poradce přispívá k začlenění jednotlivce do společnosti. Není cílem školy studenta vyloučit, ale pracovat s ním a dát mu šanci. Pro školu by bylo mnohem jednodušší se s takovým problémovým žákem rozloučit než s ním pracovat a motivovat jej k dalšímu studiu. Někdy se však stane vyloučení ze školy jediným možným řešením. Pokud žák není schopen respektovat pravidla školního řádu a ani ve spolupráci s výchovným poradcem, třídním učitelem nebo rodičem se jeho chování nelepší, potom není jiná možnost. V případě, že by byl takovýto žák ve škole akceptován, staly by se výchovná opatření pro ostatní žáky naprosto neúčinným nástrojem, protože by věděli, že jim nic jiného „nehrozí“.

Respondent B

Dívku, které se následující studie týká, budu pojmenovávat Martina. Rozhovor byl proveden s třídním učitelem.

Jedná se o dívku, která působila jako klidná, tichá a nenápadná. Pocházela z úplné rodiny a měla dva sourozence. Rodinné prostředí nebylo hodnoceno jako závadové, matka vždy reagovala a snažila se, aby Martina úspěšně ukončila školu.

V třídním kolektivu se neprojevovala výrazně, byla oblíbená, ale velmi snadno ovlivnitelná. Díky tomu začala mít již v prvním ročníku problémy se záškoláctvím, což se u ní i výrazně projevilo na prospěchu. Prospěchově se řadila mezi žáky s podprůměrnými výkony. Již v prvním ročníku se postupně „dopracovala“ k podmíněnému vyloučení, které však nenaplnila. Martina nebyla motivována ke studiu a díky záškoláctví nebyla schopna zvládnout nápor učiva, což bylo opět důsledkem záškoláctví. Na pololetí i na konci školního roku měla na vysvědčení několik nedostatečných, a proto podala žádost o opakování ročníku ve stejném oboru.

V opakujícím prvním ročníku byla situace stejná. Velký vliv na její chování měly kamarádky a nastal opět problém se záškoláctvím a neomluvenou absencí. Opakovaný první ročník ukončila ředitelskou důtkou. Ve druhém ročníku byla situace velmi podobná, třídní učitelka opakovaně kontaktovala matku hned první den neočekávané absence. Společným úsilím úspěšně ukončila druhý ročník.

Ve třetím ročníku nastala veliká změna. Poté, co její dvě kamarádky, se kterými chodila „za školu“ otěhotněly, Martina ve škole téměř nechyběla. Jednak díky tomu, že neměla

s kým trávit volný čas a také z pocitu zodpovědnosti, aby kamarádkám dala své poznámky z hodin. Začala být ochotná spolupracovat a dodržovat pravidla školního řádu. Své působení ve škole úspěšně zakončila závěrečnou zkouškou.

V průběhu celého studia docházelo k pravidelným konzultacím, na kterých byly vždy stanoveny pravidla omlouvání. Martině bylo opakovaně připomínáno, že když by měla jakékoliv problémy, má přijít situaci hned řešit. Důležitá byla také pozitivní motivace, aby neměla pocit, že je k ní okolí nepřátelské. Především důsledné kontaktování rodičů a výchovné působení na Martinu změnilo její postoj ke studiu a byla ochotna začít respektovat školní řád. Také díky tomu, že byla na ni přenesena určitá míra zodpovědnosti za studium těhotných kamarádek, byla tímto způsobem motivována.

Respondent C

Chlapec, o kterém bude následující studie, se bude jmenovat Marek. Rozhovor byl proveden s výchovným poradcem.

Marek se jevil v prvním ročníku jako milý, hodný a bezproblémový kluk. Po třech měsících bezproblémové docházky začal mít problémy s neomluvenou absencí. Nutno podotknout, že pocházel z rozvrácené rodiny, otec se o něj nestaral a matka dočasně také ne. Marek byl v péči opatrovníka a po dobu této péče byl bezproblémový. Problém však nastal, když se vrátil k matce, která se i s ním přestěhovala mimo město. V důsledku větší vzdálenosti do školy a také díky tíživé finanční situaci přestal do školy dojíždět. Výchovný poradce a třídní učitel opakovaně kontaktoval matku, která nejevila zájem se do školy dostavit. Marek se dostal do péče výchovnému poradci hlavně kvůli problému se záškoláctvím. Poté, co byly odhaleny příčiny jeho absence, podnikl výchovný poradce příslušné kroky k tomu, aby mohl být ubytován na domově mládeže a pokračovat ve studiu. V průběhu jeho pobytu na domově mládeže s ním žádné problémy nebyly a úspěšně ukončil první ročník.

Ve druhém ročníku se velmi charakterově změnil, z hodného kluka se stal drzý teenager, který ve vyučování neustále vyrušoval. Opět začal mít problémy se záškoláctvím. Ve škole si neplnil povinnosti a byl nezodpovědný. Ve druhém ročníku měl neuspokojivé studijní výsledky, které jej přiměly zamýšlet se nad otázkou, zda jej zvolený obor vůbec baví.

Student docházel na pravidelné konzultace k výchovnému poradci, ale vzhledem k tomu, že nebyla primární výchovná podpora se strany rodiny, byla situace složitá a došlo k ukončení studia.

Shrnutí

Na výše popsaných případech týkajících se problémového chování žáků lze poukázat na přínos působení výchovného poradenství ve škole. Díky soustavné práci výchovného poradce především u respondenta A bylo dosaženo požadované změny chování a odhalení příčin jeho problémů. Kdyby se s tímto žákem odmítalo pracovat a nebyla mu věnována pozornost, mohlo by jeho studium skončit vyloučením a je možné, že by se už na další školu nechtěl přihlásit. Tady je už jen krůček ke kriminalitě mladistvých. V konečném důsledku je výchovné poradenství jedním z důležitých nástrojů vedoucích ke snížení kriminality mládeže. Cílem školy je snaha pracovat se žákem, poznat jeho problémy a příčiny jeho chování, které mnohdy vznikají právě v nefunkčních rodinách.

U případu respondenta B je důležité poukázat nejen na práci výchovného poradce ale také na soustavnou a především důslednou práci třídního učitele. Vzhledem k tomu, že je s žáky často, je schopen odhalit mnoho příčin jejich problémového chování. Především díky častému kontaktování rodičů se může předejít vyloučení žáka. Učitelé by měli vzájemně spolupracovat a na základě konzultací zvolit vždy ten nejvhodnější přístup k řešení problému.

U respondenta C je zřejmé, že zde sehrávala významnou roli nefunkční rodina, kde chybělo podnětné prostředí motivace ke studiu. Tento student je příkladem toho, že ani kvalitní péče výchovného poradce není všemocná.

12 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ISS-COP

Škola má zpracovaný Minimální preventivní program, který je součástí vzdělávacího programu a vychází ze současné platné školské legislativy - Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j.: 20 006/2007-51 ze dne 16. 10. 2007 [online]. Základem tohoto programu je spoluúčast učitelů na preventivní činnosti vzdělávacího programu školy. Ve škole probíhají besedy pro třídní učitele v rámci prevence sociálně patologických jevů, učitelé mají přístup k metodickým materiálům, odborné literatuře, videokazetám, informačním materiálům a všem dostupným informacím o institucích, organizacích a odbornících, kteří v oblasti protidrogové prevence působí.

Dochází také k systematickému vzdělávání školního metodika prevence a dalších pedagogických pracovníků v oblasti preventivní výchovy. Pedagogičtí pracovníci se účastní odborných seminářů, které jsou pořádány v pedagogickém centru na Obchodní akademii a VOŠ Valašské Meziříčí. Tyto semináře jsou především zaměřeny na práci s mladistvými. Vedení školy považuje za nutné vzdělávat pedagogické pracovníky v oblasti práce s mládeží. Díky těmto školením mohou navzájem konzultovat problematiku chování žáků i s pedagogy z jiných škol, což jim opět přináší nové zkušenosti. Cílem je získání nových informací, osvojení metod, které vedou k vytváření pozitivních vztahů mezi žáky, a způsobů řešení problémových situací související s výskytem sociálně patologických jevů.

Vzhledem k tomu, že škola má velké množství studentů, je sestaven tým pěti výchovných poradců - každý z jedné oblasti školy (teoretické vyučování – potravinářské a technické obory, odborný výcvik - potravinářské a technické obory, vychovatel) a tito výchovní poradci jsou vedeni zástupcem ředitele pro výchovné poradenství. V současné době si rozšiřují vzdělání pro oblast poskytování prevence sociálně patologických jevů na Obchodní akademii a VOŠ ve Valašském Meziříčí. Hlavním cílem jejich práce je zmapování a prevence výskytu sociálně patologických jevů a hlavně zachycení a řešení varovných signálů již v začátku a včas. Škola má za cíl plnit nejen funkci vzdělávací, ale svou výchovnou péčí přispět k rozvoji upevnování základních pravidel společenského chování, pracovních návyků, zdůrazňovat potřebu péče o vlastní zdraví v souvislosti se zdravou výživou a životním stylem.

Na pedagogických poradách dochází ke zmapování situace vývoje problémů v chování a učení žáků. Třídní učitelé monitorují žáky se specifickými poruchami učení a také provádějí podrobnou charakteristiku případných rizikových žáků, popřípadě všech "rizikových dysfunkčních rodin." Vzhledem k tomu, že u nově příchozích žáků jsou k dispozici jen stručné informace, je celý pedagogický sbor požádán o sledování chování, které by mohlo dále negativním způsobem ovlivňovat zdravý rozvoj osobnosti každého dospívajícího. Velmi se osvědčilo pořádání adaptačních kurzů pro první ročník, které pomáhají k utvoření dobrého třídního kolektivu. Třídní učitelé i učitelé odborného výcviku mají možnost více poznat nové žáky. Vzhledem k tomu, že naše škola je školou odborného zaměření, velkým přínosem pro mapování situace mají učitelé odborného výcviku, kteří žáky mohou sledovat, jakým způsobem jednají ve skupinách, jak jsou schopni organizovat práci a jaký mají přístup k práci.

Žáci v prvním ročníku vyplňují dotazník (viz příloha p. II) týkající se monitoringu vstupu na naši školu. Získané informace uchovává výchovný poradce a v případě potřeby je používá při práci se žáky. Provádí také diagnostiku sociálního klima třídy ve všech prvních ročnících. Využívá k tomu Dap projekty, hodnotové a projektivní techniky, sociometrické dotazníky, ale i standardizované testy. Díky této diagnostice, která může být zaměřena na určitou oblast (například neprospěch, motivace ke studiu, evaluace školy, vnímání vztahů ve třídě) získává cenné informace o žácích a jejich názorech. Tyto dále využívá při řešení dalších problémů, které se v průběhu studia mohou naskytnout. Podle potřeby také provádí skupinové práce se třídou a realizuje opatření při vzniku sociálně patologických jevů.

Cílem prevence na škole je zahrnout do jednotlivých předmětů výchovu ke zdravému životnímu stylu a zaměřit se na podporu rozvoje osobnosti a sociálního chování v rámci výchovného procesu. Problematika prevence patologických jevů je zařazena i do tematických plánů hodin především občanské nauky, společenské výchovy, psychologie nebo právní nauky. Velmi přínosným a doplňkovým programem pro prevenci jsou také přednášky odborníků, divadelní a filmová představení.

Výroční zpráva 2009 (ISS-COP Valašské Meziříčí) uvádí, že výchovný poradce, preventista a školního psycholog funguje na naší škole ve třech úrovních:

Individuální konzultace - v průběhu školního roku dochází ke konzultacím se žáky, jejich učiteli a rodiči. Důvody konzultací jsou různé, často se však konají z důvodu problémového chování žáků. Při jednotlivých konzultacích přistupuje výchovný poradce k navrženému řešení individuálně se snahou snížit problémové chování. Základem je získání dostatečného množství informací od rodičů, žáka, přímým pozorováním ve škole nebo díky testovému vyšetření. Důležitým zdrojem informací jsou rozhovory s třídními učiteli nebo učiteli jiných předmětů problémového žáka. Získané informace mohou pomoci k diagnostikování problému a zvolení správné intervence. Výchovný poradce tak může získat informace týkající se adaptace žáka na školní prostředí, sociálních vztahů ve třídě, vztahu žáka k učitelům, výukových problémů a poruch chování. Při své práci také využívá různé psychodiagnostické metody – jako sebehodnotící dotazníky, projektivní techniky nebo osobnostní dotazníky. Během konzultace se žákem získává informace o tom, jak daný problém vnímá žák a jak jej prožívá. V dalším kroku se výchovný poradce snaží rozpoznat, co je příčinou jeho problémového chování, kterým řeší svou situaci v rodině nebo ve vztazích. Závěrem je výběr vhodné intervence, která by měla eliminovat nevhodné chování žáka a jejímž cílem je rozvinout sociálně vhodnější projevy chování.

Všeobecně lze říci, že u žáků v prvním ročníku se konzultace týkají hlavně adaptace na střední školu, problémů se změnami systému a stylu učení. Konzultace u žáků druhých ročníků bývají zaměřovány především na vztah dospělý a dospívající nebo vztahy s vrstevníky. Žáci třetích ročníků mají zájem o mapování možností jejich dalšího studia (nástavbové studium, VOŠ, VŠ) nebo je zajímají příležitosti uplatnění na trhu práce. Díky těmto konzultacím měli možnost zvážit volitelné předměty, které by jim byly přínosem k dalšímu studiu. Možnost psychodiagnostiky nejvíce využívají žáci čtvrtých ročníků. Oblíbené je pilotní snímání metodou BSA, která se týká správné volby vysoké školy.

Přednášková činnost - v rámci přednášek mají žáci možnost získat nové poznatky z oblasti komunikace dospělého a dospívajícího, vztahů v rodině, vztahů s vrstevníky, vlivu závislosti na člověka, ale i z oblasti uplatnění na trhu práce, partnerských vztahů a zdravého způsobu života. Některé přednášky jsou také věnovány pedagogickým pracovníkům v rámci dalšího vzdělávání - například zvládání konfliktů a zátěžové situace nebo jednání s dospívajícími. Ve školním roce 2009/2010 byly realizovány tyto besedy a přednášky k prevenci SPJ:

- Sekundární prevence poradenská pomoc, krizová intervence
- Informace k prevenci šikany a drogové závislosti
- Nebezpečí zneužívání omamných látek u žáků
- Učíme se vzájemné úctě a toleranci
- Prenatální vývoj, chtít či nechtít?
- Žijí v kanálech jako krysy
- Životní styl narkomana
- Šikana

Práce ve skupinách - žáci s podobným problémem nebo námětem mají možnost se věnovat se školním psychologem problematice na dané téma. Tato možnost je využívána především žáky ubytovanými na domově mládeže.

Další způsoby prevence

Všeobecně je známo, že nejlepším preventivním opatřením je motivace žáka pochvalou. Proto je důležité, aby byla výchovná opatření také určitým způsobem kompenzována pozitivním přístupem k žákům. Účast žáků v soutěžích, která je prezentována v denním tisku i na nástěnce odborného výcviku, ale také prezentace společných projektových prací, účast na sportovních a společenských akcích, to vše přispívá k pozitivnímu hodnocení žáků. Žák, který nemá příliš dobrý prospěch, může být velmi zručný a šikovný, proto je pro něj jenom ústní pochvala učitele velkou odměnou a motivací k dalšímu studiu.

Pozornost je věnována také sociálním vztahům, komunikaci a chování žáků s cílem zvýšit sociální senzitivitu. Škola podporuje účast žáků na charitativních akcích jako například:

- Bílá pastelka - na pomoc nevidomým a slabozrakým
- Vánoční hvězda – na pomoc onkologicky nemocným dětem
- Vánoce v naší ZOO – sbírka starého pečiva pro místní ZOO
- Sbírka Adra
- Sbírka s Emilem – pomoc handicapovaným dětem
- Sbírka pro Azylový dům – výroba a distribuce perníčků
- Český den proti rakovině
- Pomerančový den – pomoc nemocným Alzheimerovou chorobou
- Květinový den – pomoc onkologickým pacientům
- Den Země – nabídka bio čajů, pomazánek zdravé výživy a celozrnného pečiva z pekárny ISS-COP – Středisko volného času Domeček Valašské Meziříčí

V rámci prevence SPJ z oblasti zlepšování klíčových dovedností, které jsou nutné pro uplatnění v profesním životě, škola velmi podporuje účast v soutěžích. Naši žáci se zúčastnili ve školním roce 2008/2009 celostátních soutěží Zlatý pilník Opava, Elektrotechnika 2008 Ostrava, z oboru gastronomie se dále dobře umístili na soutěžích Gastrojunior Novaco Cup 2009, GastroHradec 2009, Junior Carvig Cup 2009, Barmanské soutěži a jiných. Naše škola se také zapojila do krajského projektu „Hledáme mladé technické talenty“, kde se studenti také velmi dobře umístili.

V rámci mimoškolních aktivit probíhají dobrovolné odborné kroužky – barmanský kurz, dekorativní vyřezávání zeleniny a ovoce, kurz studené kuchyně, baristický kurz, kurz příprava italské pizzy a těstovin.

ZÁVĚR

Práce v oblasti prevence sociálně patologických jevů má ve škole významnou úlohu. Je důležité, aby byli mladiství poučeni o zdravém životním stylu, morálních hodnotách a byli schopni zdravého sebehodnocení. Měli by získat pozitivní přístup k životu a sociálnímu chování, což jim umožní lépe zvládat problémy v budoucnosti.

Cílem mé práce bylo vyhledání a zpracování informací týkajících se výchovného poradenství, specifikovat činnosti výchovného poradce a určit příčiny problémového chování žáků. Vzhledem k tomu, že se jedná o oblast velmi obsáhlou, zaměřila jsem se pouze na podstatné jevy. V praktické části jsem vymezila v jakých oblastech je práce výchovného poradce, školního psychologa a metodika prevence pro školu přínosem a nejčastější problémy, se kterými se učitelé a výchovný poradce setkávají. Ve své práci jsem přiblížila důležitost primární prevence sociálně patologických jevů na škole. V kapitole případových studií je na příkladech poukázáno na to, jak je práce výchovného poradce důležitá.

Na začátku mé praktické části jsem položila výzkumnou otázku: Zda práce výchovného poradce na naší škole účinně působí k prevenci vzniku sociálně patologických jevů? Jednoznačně lze říci, že výchovné poradenství na škole plní nezastupitelnou roli ve výchovně vzdělávacím procesu a je jeho důležitou součástí. Problémové chování žáků na škole je důsledně a kompetentně řešeno s cílem pomoci žákům získat vzdělání a osvojit si pracovní návyky. Vzhledem k tomu, že je žákům nabídnuta odborná pedagogicko-psychologická pomoc, mají možnost i problémoví žáci dosáhnout požadovaného vzdělání a tím i lepšího uplatnění ve společnosti.

Na základě předložené bakalářské práce se domnívám, že jsem stanovené cíle pro tuto práci splnila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] AUGER, M. – T., BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák. Strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.
- [2] BARTOŠEK, M. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s. r. o., 1998. ISBN 80-86568-04-0.
- [3] BENDL, S. *Školní kázeň, metody a strategie*. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-80-3.
- [4] BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- [5] DRAPELA, J. V., HRABAL, V. a kol. *Vybrané poradenské směry. Teorie a strategie*. Praha: PdF UK, 1995. ISBN 80-7184-011-4.
- [6] GAJDOŠOVÁ E., HERÉNYIOVÁ G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-115-8.
- [7] KAŠPÁRKOVÁ, S. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka*. Zlín: FHS UTB, 2009. ISBN 978-80-7318-790-3.
- [8] KLÍMOVÁ, M. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha: SPN, 1987.
- [9] KOHOUTEK, R. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, s. r. o., 1999. ISBN 80-7204-115-0.
- [10] KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- [11] KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.
- [12] KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
- [13] LANGER, S. *Mládež problémová, její typy a možnosti uplatnění*. Hradec Králové: Kotva, 1994. ISBN 80-900254-3-9.
- [14] LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-169-0.

- [15] MEČÍŘ, J. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže*. Praha: Avicenum, 1989.
- [16] NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti*. Praha: Besip, 1997.
- [17] PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. ISBN 0-247-1216-4.
- [18] POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0.
- [19] SLEZÁK, J. *Úvod do teorie a organizace výchovného poradenství, metody práce výchovného poradce ve škole*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2006.
- [20] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [21] VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
- [22] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0.
- [23] *Minimální preventivní program: školní rok 2009/2010*. Valašské Meziříčí: Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí, 2009. 15s.
- [24] *Plán práce výchovného poradce*. Valašské Meziříčí: Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí, 2008. 15 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Dokumenty: Výroční zpráva 2009 [online]. 11.3.2010 [cit. 2010-03-31]. ISŠ-COP Valašské Meziříčí. Dostupné z WWW: <<http://www.isscopvm.cz/skola/vse-ostskole/dokumenty/?categoryID=20014#obsah>>.

ISŠ-COP Valašské Meziříčí [online]. 4.2.2010 [cit. 2010-03-31]. Školní řád. Dostupné z WWW: <<http://www.isscopvm.cz/skola/infocentrum/skolni-rad/>>.

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, č. j. 10 194/2002-14 [online]. 11.3.2002 [cit. 2010-03-31]. MŠMT. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi>>.

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních, č.j.: 20 006/2007-51 [online]. 16.10.2007 [cit. 2010-03-31]. MŠMT. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-primarni-prevenci-socialne-patologickych-jevu-u-deti-a-mladeze-ve-skolach-a-skolskych-zarizenich-nabyva-ucinnosti-dnem-zverejneni-ve-vestniku-msmt-cr-sesit-11-2007>>.

Přehled vybraných platných předpisů pro oblast prevence sociálně patologických jevů [online]. 1.9.2008 [cit. 2010-03-31]. MŠMT. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/prehled-vybranych-platnych-predpisu-pro-oblast-prevence>>.

Úvodní stránka : ISS-COP Valašské Meziříčí [online]. 10. 3. 2010 [cit. 2010-03-31].
Dostupné z WWW: <<http://www.isscopvm.cz/skola/valasske-mezirici/integrovana/>>.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. 17.2.2005 [cit. 2010-03-31]. MŠMT. Dostupné z
WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ISŠ-COP	Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
SPJ	Sociálně patologické jevy
ZDŠ	Základní devítiletá škola
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola

SEZNAM PŘÍLOH

Schéma polostrukturovaných rozhovorů

Dotazník k monitoringu vstupu žáků na ISS-COP

PŘÍLOHA P I:

SCHEMA POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Respondent A

V jaké rodině Pavel vyrůstal? Měl sourozence?

Projevoval otec zájem o Pavla v průběhu výchovy?

Jaký měl Pavel vztah s otcem?

Jak vycházel se zákonný zástupcem?

Máte pocit, že byly uplatněny vhodné výchovné metody?

Mělo prožité trauma ze ztráty matky vliv na jeho problémové chování?

Jaké měl záliby a koníčky?

Byl v něčem dobrý? Vynikal v nějaké činnosti?

Jak zákonný zástupce komunikoval se školou?

Jakým způsobem lze charakterizovat Pavlovo chování ve škole?

Jakou sociální pozici Pavel ve třídě zaujímal?

Jakým způsobem porušoval školní řád?

Měl problémy s nekázní už v prvním ročníku?

Problémy se záškoláctvím začaly už v prvním ročníku?

Jak často hrál počítačové hry?

Patřil Pavel mezi prospěchově slabé žáky nebo spíše průměrné?

Jakým způsobem reagoval na udělená výchovná opatření?

Jak zvládal nápor učiva?

Měl zájem o školu?

Jak se projevoval na odborném výcviku?

Mohl být prospěch příčinou jeho absencí?

Zjistila jste, kde byla příčina vzniku jeho problémového chování?

Respondent B

Jaké měla Martina charakterové vlastnosti?

Byla k učitelům drzá?

Jak byla přijímána v kolektivu?

V jakém rodinném prostředí vyrůstala?

Jaká byla spolupráce s rodiči?

Jaká byla příčina jejího záškoláctví?

Měli tedy vrstevníci velký vliv na jejím chování?

Mohl být prospěch příčinou jejího záškoláctví?

Neměla díky špatnému prospěchu nízkou motivaci?

Byla ochotna respektovat pravidla školního řádu?

Respondent C

V jakém rodinném zázemí Marek vyrůstal?

Jaká byla spolupráce s matkou?

Jaké měl Marek charakterové vlastnosti?

Jakým způsobem se projevoval v kolektivu?

Vyrušoval v hodinách nebo byl nenápadný a zakřiknutý?

Měl zájem o zvolený obor?

Vynikal v nějakém koníčku?

Co bylo příčinou jeho problémů?

Jak pomohla škola při řešení jeho problémů?

Měl Marek výchovné problémy na domově mládeže?

Měla rodina zásadní vliv na ukončení jeho studia?

PŘÍLOHA P II:

DOTAZNÍK MONITORINGU VSTUPU ŽÁKŮ NA ISŠ-COP

Obor:

Třída:

Muž: Žena:

1. Co bylo důvodem ke studiu zvoleného oboru?

2. Proč jsem si ke studiu zvoleného oboru vybral(a) tuto školu?

..... Doporučení kamarádů

..... Doporučení školy

..... Informace ze základní školy

..... Internetové stránky

..... Jiný důvod – napiš jaký

.....

.....

.....

3. Předpokládané uplatnění po úspěšném ukončení studia na naší škole

..... Pracovat ve vystudovaném oboru

..... Pokračovat v dalším studiu na VŠ nebo VOŠ

..... Pracovat v jiném oboru

..... Nevím

4. Kdybych měl(a) možnost se znovu rozhodovat, šel (šla) bych znovu na tuto školu a daný obor?

Ano:

Zdůvodnění:

Ne:

Zdůvodnění:

5. Oblíbený předmět:.....(napište celý název předmětu)

Zdůvodnění:

6. Neoblíbený předmět:.....(napište celý název předmětu)

Zdůvodnění:

7. Co mi na této škole chybí.

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.